

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

**VEŘEJNÉ ANGAŽMÁ A PODNIKATELSKÉ AKTIVITY RODINY
ROUSKŮ V OBDOBÍ PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY**

Libor Denk

Bakalářská diplomová práce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracoval samostatně, použil jsem pouze podklady uvedené v příloženém seznamu a postup při zpracování a dalším nakládání s prací je v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Olomouci dne .....

podpis: .....

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu práce, panu doc. PhDr. Michaelu Viktoříkovi, Ph.D., za jeho pomoc a cenné rady. Další poděkování patří pracovníkům Regionálního muzea ve Žďáře nad Sázavou a archivů, které jsem během svého výzkumu navštívil. V neposlední řadě děkuji také rodině a přítelkyni za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	5
1. Průmysl ve Městě a Zámku Žďár v období první Československé republiky.....	11
1.1 Kovovýroba ve Městě a Zámku Žďár.....	11
2. Rodina Rousků a jejich podnikatelské aktivity.....	14
3. Historie firmy Jaro J. Rousek.....	17
3.1 Historie firmy Jaro J. Rousek od založení do roku 1936.....	17
3.2 Historie firmy Jaro J. Rousek v letech 1936–1948 a další osudy firmy.....	23
4. Veřejné angažmá majitelů firmy Jaro J. Rousek.....	29
4.1 Rozvoj rybářského sportu.....	29
4.2 Další veřejná angažmá rodiny Rousků.....	32
Závěr.....	36
Použitá literatura a prameny.....	39
Resumé.....	42

Úvod

Téma moderních podnikatelských elit je v moderní historii střední Evropy do značné míry problematické.¹ Komplikací je především rozmezí let 1948–1989, kdy se tyto složky společnosti staly v budovaném socialistickém prostředí nežádoucím prvkem. Nejčastěji byly ztotožňovány s vykořisťovateli a třídním nepřítelem dělnictva. Obrat nastal v průběhu 80. let 20. století, kdy docházelo k hroucení komunistických režimů, a ekonomická transformace přinesla rychlý rozvoj podnikatelstva.² To se promítlo i v samotné odborné literatuře zabývající se podnikatelstvem, která se stala jedním z trendů moderní historiografie.

Současná literatura mapující dějiny podnikatelstva řeší několik zásadních problémů. Jedním z nich je sociální původ podnikatelstva, generační či mezigenerační sociální mobilita. Vhodné je provést tento výzkum na dvou až třech generacích předcházejících podnikatelů. Ve své práci se pokusím najít odpověď na otázku, z jakého sociálního prostředí podnikatelé Rouskovi vzešli, a naznačím, jak se měnila jejich sociální situace v průběhu jejich podnikatelské činnosti, jak ji ovlivnily nejrůznější události, výhodný sňatek nevyjímaje.³

Neméně důležitá je otázka regionálního původu podnikatelstva. Tato problematika je zásadní především pro literaturu mapující podnikatelstvo v „dlouhém“ 19. století, kdy byla jeho mobilita v rámci Rakouska–Uherska jiná než ve 20. století. Cílem mého bádání bude zjištění faktu, zda Rouskovi realizovali svoje aktivity ve svém rodišti nebo se za novými podnikatelskými příležitostmi vydali do jiných měst.⁴

Dalším ze zásadních problémů je samotná úloha podnikatele v dějinách. Hlavním životním posláním podnikatelů bylo rozvíjet hospodářské aktivity a být jakýmsi „hnacím motorem hospodářského vývoje“. Šíře jejich činností ale často zasahovala i do sféry společenského života. Mnozí z nich se podíleli na komunální samosprávě, patřili k aktivním

---

¹ ŠTAIF, Jiří (ed.): *Moderní podnikatelské elity – metody a perspektivy bádání*. Praha 2007, s. 7.

² Blíže k proměnlivému postavení podnikatele v dějinách viz POPELKA, Petr: *Zrod moderního podnikatelstva: bratři Kleinové a podnikatelé v českých zemích a Rakouském císařství v éře kapitalistické industrializace*. Ostrava 2011, s. 7.

³ K sociálnímu původu podnikatelstva blíže viz MYŠKA, Milan: *Problémy a metody hospodářských dějin: metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*. Ostrava 2010, s. 203–207. Viz též POPELKA, P.: *Zrod moderního podnikatelstva*, s. 40–57.

⁴ K regionálnímu původu podnikatelstva blíže viz POPELKA, P.: *Zrod moderního podnikatelstva*, s. 28–39.

podněcovatelům spolkového života, podporovali kulturní a vědecké aktivity.⁵ V souvislosti s veřejným angažmá moderních podnikatelských elit se často zkoumá jejich podíl na vzniku moderní občanské společnosti. Dle velké části historiků zabývajících se sociálními a hospodářskými dějinami sehrály důležitou roli při přechodu od pozdně feudální stavovské společnosti k moderní, kapitalistické, občanské společnosti.⁶ Disponovaly majetkem a často i akademickým vzděláním a právě ty se staly pojítkem příslušníků různých povolání, konfesí i národností, a přispěly k vytvoření společných základních cílů i kultury občanských vrstev. Většina podnikatelů disponovala již v 19. století volebním právem, podílela se na komunální samosprávě a byla členy prestižních spolků.⁷

Za podnikatelskou jednotku je v této práci zvolena podnikatelská rodina. Rodinné podnikání bylo nejrozšířenějším typem podnikatelské organizace nejen v éře průmyslové revoluce, ale i ve 20. století. Bylo důležité z mnoha úhlů pohledu. Jednou z velkých výhod, kterou s sebou přinášelo, byla možnost akumulace kapitálu v rámci rodinných kruhů a příležitost následně ho přenést na další podnikatelské generace, což bylo zejména v rané fázi formování podnikatelstva velmi důležité. Kapitál byl mnohdy rozšiřován i prostřednictvím výhodné sňatkové politiky. Navíc mezi rodinnými příslušníky, jejichž vztahy byly většinou založeny na důvěře, se snadněji přenášely různé informace a kontakty, které byly s podnikatelskými aktivitami spojené. Je však nutné zdůraznit, že prostředí každé podnikatelské rodiny bylo vždy specifické. I přes nesporná pozitiva mohl mít tento typ podnikání některá úskalí. Často se například na rodinném podniku chtělo přizivit co nejvíce členů rodiny, což v mnoha případech vedlo k jeho ekonomickým problémům.⁸

Tato bakalářská práce se věnuje podnikatelské rodině Rousků, která se ve dvacátých letech 20. století usídlila v Zámku Žďár.⁹ Jaroslav Rousek zde na podzim roku 1920 založil firmu „Jaro“ Jaroslav Rousek, která se původně zabývala výrobou visacích a nábytkových zámků, sporáků, kouřovodů a různých druhů kovového zboží. Hlavním cílem této práce je přiblížit podnikatelské, ale také veřejné aktivity této rodiny a jejich vliv na vývoj obce Zámek

---

⁵ MYŠKA, Milan: *Rytíři průmyslové revoluce. Šest studií k dějinám podnikatelů v Českých zemích*. Ostrava 1997, s. 8.

⁶ POPELKA, P.: *Zrod moderního podnikatelstva*, s. 25.

⁷ Více viz KLADIWA, Pavel – POKLUDOVÁ, Andrea – KAFKOVÁ, Renata: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850–1914*. Díl II./1. *Muži z radnice*. Ostrava, 2008, s. 19–20.

⁸ Podrobně k problematice rodinného podnikání viz POPELKA, P.: *Zrod moderního podnikatelstva*, s. 72–84.

⁹ Ke sloučení Města Žďár a Zámku Žďár došlo až v roce 1949, kdy vzniklo město Žďár nad Sázavou. Do té doby fungovaly jako samostatné celky.

Žďár. Práce je časově vymezená obdobím první Československé republiky, ve kterém firma dosáhla svého vrcholu. Pozornost je nicméně věnována i dalším osudům podniku s důrazem na okolnosti znárodnění, ke kterému došlo roku 1948.

V současné době neexistuje žádná odborná práce, která by se podnikatelskou rodinou Rousků blíže zabývala. Zmínky o aktivitách této rodiny můžeme najít na stránkách regionální literatury, která se však v době fungování firmy průmyslem zabývala pouze okrajově. Jedinou publikací, kde je možné najít zmínky o rodině Rousků a jejich podniku, je *Národohospodářská propagace Čech a Moravy*, zaměřená na Město Žďár na Moravě z roku 1942.¹⁰ V této publikaci se nacházejí reklamy a základní informace o firmách, které ve Městě a Zámku Žďár působily. Firma Jaro J. Rousek zde blíže charakterizována není, ale hned na první straně je umístěna reklama této firmy, kde jsou prezentovány její rybářské a kovové výrobky.

Nejobsáhlejšími a nejucelenějšími publikacemi, které se dějinami Žďáru zabývají, jsou třídílné *Dějiny Žďáru nad Sázavou*,¹¹ o jejichž vydání se zasloužili regionální historici Antonín Bartušek a Metoděj Zemek. Pro tuto bakalářskou práci je důležitý právě díl třetí, který se zaměřuje na rozmezí let 1784–1974. Autoři se v kapitole, která se zabývá Žďárem v období první Československé republiky, zmiňují i o továrně „Jaro“ Jaroslava Rouska. Informace se zde omezují pouze na rok založení, počet dělníků v určitých letech a zmínku o zavedení dvousměnného provozu. Zároveň je nutné konstatovat, že velká část informací, které se v knize nacházejí, jsou ovlivněny dobou, kdy publikace vznikla, a k takovým informacím je nutné přistupovat značně kriticky.

Další publikací, která se zabývá dějinami Města a Zámku Žďár v období první Československé republiky, je kniha pracovníků regionálního muzea Jaroslava Švomy a Iva Filky *Přehledné dějiny Žďáru nad Sázavou od nejstarších dob do roku 1980*.¹² V této knize, která se ve velmi stručné formě věnuje dějinám Žďáru od nejstarších dob, nalezneme zmínky o zkoumaném rodinném podniku. Na rozdíl od předchozí a obsáhlejší publikace, zabývající se dějinami města, podává o Rouskově podniku ucelenější obraz. Vedle informací převzatých

---

¹⁰ PODLIPSKÝ, Čeněk, RAČANSKÝ, Stanislav: *Město Žďár na Moravě. Národohospodářská propagace Čech a Moravy*. Brno 1942.

¹¹ ZEMEK, Metoděj – BARTUŠEK, Antonín: *Dějiny Žďáru nad Sázavou III. (1784–1974)*. Brno 1974.

¹² FILKA, Ivo – ŠVOMA, Jaroslav: *Přehledné dějiny Žďáru nad Sázavou od nejstarších dob do roku 1980*. Žďár nad Sázavou 1998.

z předchozí publikace jsou zde navíc zmínky o změnách v majitelích firmy, ale také o veřejných aktivitách, které jsou především spjaty s osobou Josefa Rouska. Za nevýhodu publikace je možné označit absenci poznámkového aparátu.

V neposlední řadě je také možné zmínit sborník *400 let od povýšení Žďáru na město*,¹³ který byl vydán jako památník v rámci oslav tohoto jubilea. Ačkoliv nepřináší nové poznatky o Rouskově podniku, detailněji se například zabývá městským spolkovým životem, a to převážně ve 20. století.

Jedinou publikací, která se primárně nezabývá regionálními dějinami Žďárska, ale můžeme v ní najít informace o rodině Rousků, je významný badatelský počín týmu Milana Myšky, *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století* z roku 2003.¹⁴ Tato encyklopedie obsahuje kolem 1450 biogramů podnikatelů. Mezi ně jsou také zařazeny biogramy zakladatele podniku Jaroslava Rouska a jeho nástupce Josefa Rouska, které vytvořil doc. PhDr. Bohumír Smutný, Dr., na základě studia fondu Jaro J. Rousek, uloženého v Moravském zemském archivu. V těchto biogramech jsou zmíněny okolnosti spojené se založením firmy, ale navíc také nástupnické problémy po smrti Josefa Rouska. Dále zde nalezneme informace o vývoji firmy až do jejího znárodnění roku 1948, kdy byl podnik zapojen do Bráneckých železáren, národního podniku v Brance u Opavy. Za nedostatek lze považovat, že nejsou doplněna data narození a úmrtí těchto podnikatelů.

V rámci pramenné základny týkající se této bakalářské práce je nejprve nutno zmínit archiválie uložené v Moravském zemském archivu v Brně. Nejdůležitější je fond firmy Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Zámek Žďár. Tento fond je tvořen archiváliemi, které mapují působnost podniku od jeho založení až po znárodnění v roce 1948. Důležité jsou především osobní dokumenty rodiny, které přispívají k poznání životních osudů rodiny Rousků. Neméně významné jsou i firemní spisy uložené v rámci fondu Krajského civilního soudu v Brně. Firemní spisy nám například přinášejí informace o zápisu firmy do obchodního rejstříku, změnách majitelů podniku a o znárodnění v roce 1948. Základní informace o majitelích a firmě samotné dále poskytuje fond Obchodní a živnostenské komory v Brně. Kvůli absenci samostatného fondu živnostenského inspektorátu nebylo možno tento zdroj využít.

---

¹³ ŠVOMA, J. – LOPAUR, M. – MIKULE, S.: *400 let, Památník k oslavě 400 letého jubilea povýšení Žďáru na město 1607–2007*. Žďár nad Sázavou 2007.

¹⁴ MYŠKA, Milan a kol.: *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století*. Ostrava 2003.

Další archiválie související s firmou Jaro J. Rousek nalezneme ve Státním okresním archivu ve Žďáře nad Sázavou. Zde jsou uloženy především materiály ke stavebním záležitostem podniku. Neméně důležitý je i fond Archiv obce Zámek Žďár, kde můžeme nalézt informace o správě obce či zprávy o změnách pobytu místních obyvatel.

Podnikatelské aktivity rodiny Rousků se neomezily pouze na obec Zámek Žďár. Dalším rodinným podnikem byla firma Bratři Rouskové, která sídlila v Olomouci. Při této příležitosti jsem využil firemní spisy, které jsou součástí fondu Krajského soudu v Olomouci, uloženého v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě. Dalším podnikem rodiny Rousků byla firma V. J. Rousek se sídlem v Praze. V jejím čele stál Václav Josef Rousek. K tomuto podniku se bohužel firemní spisy ve Státním oblastním archivu v Praze nedochovaly. Kvůli nedostatku pramenů proto nebude firma V. J. Rousek v rámci této bakalářské práce podrobena detailnějšímu zkoumání.¹⁵

Pro výzkum podnikatelské rodiny Rousků byly nezbytné i tištěné prameny, z nichž jsem využil pravidelně vycházející Compassy, olomoucké adresáře, kroniku obce Zámek Žďár a města Žďár nad Sázavou, dobový tisk, který reprezentují Horácké listy a Večerní České slovo. Klíčový je i časopis Rybář, který vycházel jednou za měsíc po dobu dvou let. V tomto časopise publikoval i majitel firmy Jaro J. Rousek a vydavatel časopisu Josef Rousek. V práci je využit i fotografický materiál uložený ve sbírkách Regionálního muzea ve Žďáře nad Sázavou.

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V první z nich detailněji představím firmy, které se ve Městě a Zámku Žďár, stejně jako firma Jaro J. Rousek, zabývaly kovoprůmyslem. Ten byl reprezentován firmou A. a G. Pohanka, působící ve Městě Žďár, a podnikem Fr. Špilar se sídlem v Zámku Žďár, jehož osudy byly spojeny s firmou Jaro J. Rousek.

Druhá část práce je již plně zasvěcena podnikatelské rodině Rousků. Nejprve se pokusím přiblížit rodinné poměry, představím hlavní osobnosti a jejich podnikatelské aktivity, které se často v rámci rodiny propojovaly. Dále se zaměřím na působení firmy Jaro J. Rousek, což bude tvořit jádro této bakalářské práce. Hlavním cílem práce je představit osobnosti, které stály v čele podniku, a uvést, do jaké míry se zapojovaly taktéž

---

¹⁵ Své počátky má v Praze i firma Jaro J. Rousek. Bohužel ani k tomuto podniku se firemní spisy nedochovaly.

do veřejného života v obci Zámek Žďár. Naopak se nebudu zabývat finančními záležitostmi firmy. V části věnované firmě Jaro J. Rousek pojednám o historii firmy, pokusím se zhodnotit podnikatelské aktivity jejích jednotlivých majitelů. Nejdříve představím zakladatele podniku Jaroslava Josefa Rouska, který svou kariéru začal v roce 1901 jako malý pražský podnikatel v oblasti výroby kovového zboží a který v roce 1920 podnik přenesl z pražských Nuslí do rozsáhlejších prostor v obci Zámek Žďár. Největší pozornost bude v práci věnována jeho synovci Josefu Rouskovi, který v roce 1930 podnik od strýce koupil. Právě za něj totiž dosáhla firma největšího rozkvětu a všeobecného věhlasu, a to především díky zavedení produkce rybářského náčiní v roce 1931. Nastíním i důvody, kvůli kterým nemohl Josef Rousek svůj podnikatelský talent plně rozvinout. Dále se zaměřím na osudy firmy v období 1936 až 1948, tedy od smrti podnikatele až po znárodnění, kdy v čele podniku stála Irma Rousková, vdova po Josefu Rouskovi. Na závěr přiblížím veřejné angažmá majitelů firmy Jaro J. Rousek. Zvláštní pozornost bude věnována angažovanosti podnikatelů v oblasti propagace rybářského sportu, a to ať už podporou spolkové činnosti či vydáváním měsíčníku Rybář.

1. Průmysl ve Městě a Zámku Žďár v období první Československé republiky

Již v průběhu posledních let monarchie se Žďár stal největším a nejprůmyslovějším místem v okrese, ale i přes určitý hospodářský rozvoj v období první republiky si Žďársko nadále zachovávalo charakter spíše zaostalejší oblasti. Hlavním problémem byl nedostatek surovinových zdrojů, které musely být dováženy ze vzdálenějších oblastí, a výroba se tak prodražovala. Nejvýrazněji se rozvoj projevil především v obuvnické výrobě,¹⁶ která byla zastoupena zejména firmou B. a V. Zelený, podnikem Ky–Ko nebo například obuvnickou továrnou Hynka Trojánka.¹⁷ Další průmyslová odvětví byla v této lokalitě reprezentována například mechanickou tkalcovnou Samuela Feiwela, parní pilou Františka Trefulky, továrnou Václava Matějů na výrobu dehtového papíru. Ve Městě Žďár taktéž pracovaly dvě cihelny, a to Tomanova parní cihelna a parostrojní kruhová cihelna Václava Hynka. Dále je možné zmínit knihtiskařství a nakladatelství Jana Tomana. Důležitou roli hrál ve Městě a Zámku Žďár i kovoprůmysl.¹⁸

1.1 Kovovýroba ve Městě a Zámku Žďár

Kromě firmy Jaro J. Rousek se kovovýrobě ve Městě a Zámku Žďáře věnovaly další dva podniky. Nejstarším žďárským podnikem, který se zabýval kovoprůmyslem, byla firma Pohanka. V roce 1867 založil Jan Pohanka ve Městě Žďár strojní zámečnictví. Již v roce 1870 přestaly být dosavadní firemní prostory dostačující a továrnu přemístil do větších prostor.¹⁹ V roce 1895 v čele firmy stanul syn Jana Pohanky – Josef Pohanka. Výroba byla majitelem postupně rozšiřována a modernizována. V roce 1900 byl například zaveden pohon elektromotorem a byla postavena strojárna pro výrobu hospodářských strojů.²⁰ V roce 1910 byla přistavěna další dílna a skladiště na materiál.²¹ Od konce 20. let se ve firmě začal

¹⁶ ZEMEK, Metoděj – BARTUŠEK, Antonín: *Dějiny Žďáru nad Sázavou*, s. 113–114.

¹⁷ K obuvnickému průmyslu blíže viz MOKRÝ, František: *Ševci a boty ve Žďáře*. Žďár nad Sázavou 2012.

¹⁸ Moravský zemský archiv Brno (dále jen MZA Brno), Fond G 115 Obchodní a živnostenská komora Brno, kart. 626, sign.V 5b, *Žďár nad Sázavou*. K živnostem ve Městě Žďár blíže viz LOPAUER, Miloslav: *Žďárský uličník*. Žďár nad Sázavou 2012.

¹⁹ Tamtéž, s. 32.

²⁰ Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou (dále jen SOkA Žďár nad Sázavou), fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1341, *Pohanka Josef*.

²¹ PODLIPSKÝ, Č. – RAČANSKÝ, S.: *Město Žďár na Moravě*, s. 32.

angažovat i syn majitele Josef Pohanka mladší. Společně zavedli výrobu čerpadel, obráběcích strojů a od roku 1935 se věnovali taktéž stavbě vodovodů a železných konstrukcí.²²

Roku 1938 firmu plně převzali synové Josefa Pohanky – Josef a Gustav. Podnik přejmenovali na J. a G. Pohanka.²³ Výroba byla rozšířena o další strojní zařízení a o opravu strojů.²⁴

Další firmou, zabývající se kovoprůmyslem, byl podnik Františka Špilara. František Špilar se narodil 31. března 1901 v Zámku Žďár a do počátku roku 1935 pracoval u firmy Jaro J. Rousek jako závodní inženýr.²⁵ V listopadu 1935 nechal vystavět menší dílnu na výrobu kovového zboží. Založení firmy mu umožnil zejména výhodný sňatek s Jaroslavou Rouskovou, dcerou Jaroslava Rouska, bývalého majitele a zakladatele firmy Jaro J. Rousek.²⁶ Jaroslava Rousková přispěla k vybudování dílny a nákupu potřebných strojů kapitálem ve výši 600 000 Kč. Další příslušné výrobní pomůcky a suroviny pro výrobu poskytla firma Jaro J. Rousek.²⁷ Firma se specializovala na výrobu kovového lisovaného zboží a zámečnictví.²⁸ Podnik fungoval do roku 1948, kdy došlo k jeho znárodnění.²⁹

František Špilar se aktivně angažoval i v oblasti veřejného života v obci Zámek Žďár. Byl například pravidelným členem³⁰ místního odboru organizace Národní jednoty pro jihozápadní Moravu.³¹ Od května roku 1933 až do září 1936 zastával funkci kronikáře obce Zámek Žďár.³² František Špilar byl současně členem sokolské organizace v Zámku Žďár. V roce 1934 zde zastával funkci vzdělavatele.³³ O dva roky později, v březnu 1936, se

---

²² SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1341, *Pohanka Josef*.

²³ MZA Brno, Fond G 115 Obchodní a živnostenská komora Brno, kart. 626, sign. V 5b, *Žďár nad Sázavou*.

²⁴ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1341, *Pohanka Josef*.

²⁵ MZA Brno, Fond C 11 Krajský soud civilní Brno, kart. 137, inv. č. 9171, sign. AX III 78, *F. Špilar, továrna na lisované zboží z kovu*.

²⁶ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1341, *František Špilar, výroba kovového zboží*.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ PODLIPSKÝ, Č. – RAČANSKÝ, S.: *Město Žďár na Moravě*, s. 35.

²⁹ MZA Brno, Fond C 11 Krajský soud civilní Brno, kart. 137, inv. č. 9171, sign. AX III 78, *F. Špilar, továrna na lisované zboží z kovu*.

³⁰ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, ev. č. 1, inv. č. 2, *Výkaz o vybírání členských příspěvků*.

³¹ Více k Národní jednotě pro jihozápadní Moravu viz kapitola 2.2 Další veřejná angažmá rodiny Rousků.

³² Kronika obce Zámek Žďár, s. 42–43, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018].

³³ Na základě výzkumu členů Sokola v Zámku Žďár viz LOPAUR, Miloslav – FUKSOVÁ, Jana – MIKULE, Stanislav – JAGOŠOVÁ, Silvie: *Žďárský uličník II. Zámek Žďár*. 2. díl. *Historický místopis obce Zámek Žďár*. (Dosud nevydaný a nestránkovaný rukopis.)

stal předsedou místní školní rady.³⁴ Vrcholem jeho veřejných aktivit bylo zvolení do obecní rady, ke kterému došlo v červnu roku 1938.³⁵

---

³⁴ Kronika obce Zámek Žďár, s. 42–43, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018].

³⁵ Tamtéž, s. 101–102. [citováno ke dni 1. 4. 2018]

2. Rodina Rousků a jejich podnikatelské aktivity

Jak již bylo zmíněno v úvodu, jedním z hlavních předmětů výzkumu rodinného podnikání je sociální původ moderních podnikatelských elit. Rodinu Rousků charakterizuje poměrně rychlý sociální vzestup, který je možný zaznamenat především u bratrů Rouskových – Jaroslava, Václava a Františka. Tito muži nepocházeli z příliš zámožných poměrů. Jejich rodiče Jakub a Anna Rouskovi se živili jako rolníci v Meziříčí u Opočna (dnešní České Meziříčí).³⁶ Neboť zároveň rodiče Jakuba a Anny měli stejný zdroj obživy, lze konstatovat, že sociální status těchto dvou generací se výrazně nelišil. Nejspíše právě tyto neatraktivní životní vyhlídky byly důvodem, proč se bratři rozhodli uplatnit svůj podnikatelský talent ve velkých městech. Jaroslav s Václavem odešli do Prahy a František do Olomouce.

Jaroslav Josef Rousek byl zakladatelem podniku Jaro J. Rousek. Narodil se 21. března 1879 v Meziříčí u Opočna,³⁷ kde se později vyučil kupcem.³⁸ Jeho manželkou byla Karla Rousková, narozená 6. srpna 1878 v Praze – Karlíně.³⁹ Lze tedy předpokládat, že právě díky manželce se Jaroslav Rousek dostal do Prahy, kde zahájil svoji roli podnikatele.

V roce 1920 zakoupil tovární a obytné prostory v Zámku Žďár a 15. srpna 1920 se společně s rodinou přestěhoval do bytu č. p. 17. Manželka Karla byla ženou v domácnosti a pečovala o jejich tři dcery. Prvorozená dcera Jaroslava se narodila 14. února 1904 a mladší dvojčata Anna a Růžena se narodila 22. října 1909. Celá rodina se vyznáním hlásila k církvi Československé.⁴⁰ V tomto bytě bydlela zároveň služebná Marie Běloušková, z čehož můžeme usoudit, že již v této době patřili k zámožnějším rodinám. V podnájmu ve stejném domě bydlel i tovární kočí Josef Musil se svojí tříčlennou rodinou.⁴¹

V roce 1930 Jaroslav prodal firmu Jaro J. Rousek svému synovci Josefu Rouskovi. Tím ale jeho podnikatelské aktivity neskončily. V roce 1933 se stal společníkem svého bratra Františka v železářském obchodě Bratři Rouskové, který sídlil v Olomouci. Jeho spoluúčast

---

³⁶ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Krajský soud Olomouc, kart. 160, inv. č. A VI 39, *Bratři Rouskové*.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ MOKRÝ, František: *Město. Žďár nad Sázavou* 2008, s. 19.

³⁹ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, Sčítací operát Zámek Žďár 1921 – číslo popisné 17.

⁴⁰ Jaroslav Rousek byl původně katolík. Z církve ale vystoupil.

⁴¹ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, Sčítací operát Zámek Žďár 1921 – číslo popisné 17.

v této živnosti však neměla dlouhé trvání, neboť hned roku 1934 ze společnosti vystoupil. K tomuto kroku ho nejspíše přiměl jeho špatný zdravotní stav. Jaroslav Josef Rousek zemřel 13. ledna 1935 v Olomouci.⁴²

Druhým majitelem firmy Jaro J. Rousek se tedy stal mladý podnikatel Josef Rousek, který se narodil 3. července 1904 v Praze Václavu⁴³ a Marii Rouskovým.⁴⁴ Měl sourozence Václava a Martu.⁴⁵ Oženil se s Irmou Portovou, narozenou 12. srpna 1904 v Teplicích – Šanovech. Její otec, Josef Port, byl majitelem zdejšího velkouzenářského závodu.⁴⁶ Manželům se 27. srpna 1930 narodil syn Josef.⁴⁷ V roce 1930 Josef Rousek koupil firmu Jaro J. Rousek,⁴⁸ a proto se 1. července 1932⁴⁹ přestěhoval do bytu č. p. 17 v Zámku Žďár, který byl součástí kupní smlouvy. Jeho slibná podnikatelská kariéra byla předčasně ukončena smrtí 2. března 1936. Josef Rousek byl katolického vyznání.⁵⁰

Posledním majitelem podniku byla vdova po Josefu Rouskovi, Irma Rousková, která měla podnik spravovat po dobu nezletilosti svého syna Josefa Rouska mladšího. Ten se však vedoucí pozice nikdy neujal, neboť roku 1948 došlo ke znárodnění firmy a rodina se musela ze Zámku Žďár odstěhovat.

Nejmladší z trojice bratrů byl František Rousek,⁵¹ narozený 19. října 1887 ve Slavoňově v okrese Náchod. František začal svoji podnikatelskou kariéru v Olomouci Hodolanech, kde založil roku 1913 železářský obchod pod názvem F. Rousek,⁵² který sídlil

---

⁴² *Zemřel zakladatel velkého podniku*, (autor neuveden). Horácké listy, č. 4, 27. 1. 1935, s. 6–7.

⁴³ Václav Rousek se narodil 2. června 1877. Byl bratrem zakladatele podniku Jaroslava Rouska. Václav Rousek byl pražským velkoobchodníkem.

⁴⁴ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny*.

⁴⁵ Později provdaná Myslíková.

⁴⁶ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁴⁷ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 121, *Pozůstalostní řízení ve věci nezletilého syna, zemřelého majitele továrny, Josefa Rouska, studujícího reálné gymnázium*.

⁴⁸ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁴⁹ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Archiv obce Zámek Žďár, kniha č. 8, *Matrika osob neusedlých*.

⁵⁰ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny*.

⁵¹ Manželkou Františka Rouska byla Marie Rousková, se kterou měl syna Františka. Bydleli v domě na Lipenské třídě číslo popisné 100. Viz TOMEK, Antonín: *Adresář Velkého Olomouce a okolí*. Olomouc 1928, s. 172.

⁵² Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Krajský soud Olomouc, kart. 160, inv. č. A VI 39, *Bratři Rouskové*.

na Lipenské třídě 8.⁵³ Obchod nabízel nástroje a náčiní pro nejrůznější druhy řemesel, nádobí a náčiní pro domácnost, ale také včelařské potřeby, stavební kování, kamna a sporokrbý.⁵⁴

Obchod prošel změnami v roce 1933, když František přijal 1. února za nového společníka svého bratra Jaroslava, do roku 1930 majitele firmy Jaro J. Rousek. Při této příležitosti začal obchod vystupovat pod novým názvem – Bratři Rouskové.⁵⁵ Podnik se zároveň přestěhoval do větších prostor na třídě Českých legií (dnešní Masarykova třída). Zde byly kromě obchodu umístěny i kanceláře. Jak již bylo uvedeno výše, Jaroslav ze společnosti po jednom roce, konkrétně 15. května 1934, vystoupil. Vyrovnání mezi bývalými společníky proběhlo bez komplikací a Františku Rouskovi bylo i nadále povoleno užívat název firmy Bratři Rouskové.⁵⁶

Po rozchodu společníků se František dostal do finančních problémů. Nejprve byl nucen přestěhovat svůj železářský obchod zpět do menších prostor v Olomouci – Hodolanech. V roce 1935 již nebyl schopen včas platit svoje pohledávky a často proti němu byla vedena soudní řízení.⁵⁷ Celá situace vyvrcholila v roce 1938, kdy byla vypsána exekuce na jeho byt v Olomouci – Hodolanech. Tyto okolnosti přiměly Františka Rouska, aby v listopadu roku 1939 požádal o zrušení své olomoucké živnosti.⁵⁸ Kromě toho se musel přestěhovat do Města Žďár za svým synem Františkem Rouskem mladším. Ten zde od roku 1934 vlastnil menší továrnu na výrobu železných včelařských potřeb, kde se František Rousek starší již podnikatelsky neangažoval.⁵⁹

Poslední z trojice bratrů, Václav Josef Rousek, si v Praze roku 1907 zřídil železářský obchod,⁶⁰ kde mimo jiné prodával i kovové zboží firmy Jaro J. Rousek.⁶¹ V tomto podniku se před koupí firmy Jaro J. Rousek angažoval i jeho syn Josef Rousek.⁶²

---

⁵³ PODJUKL, Josef: *Adresář obchodníků a živnostníků členů sokolských jednot Velké Olomouce*. Olomouc 1933, s. 66.

⁵⁴ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Krajský soud Olomouc, kart. 160, inv. č. A VI 39, *Bratři Rouskové*.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Krajský soud Olomouc, kart. 160, inv. č. A VI 39, *Bratři Rouskové*.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ O této živnosti se literatura mapující historii Hodolan nezmiňuje. Viz VIDLIČKA, Jiří: *Dějiny zapomenutého město Hodolan. Osudy největší české obce před branami Olomouce*. Olomouc 2005.

⁵⁹ MZA Brno, Fond G 115 Obchodní a živnostenská komora Brno, kart. 626, sign. V 5b, *Žďár nad Sázavou*.

⁶⁰ Handels – Compass Böhmen und Mähren, Prag 1944, s. 160.

⁶¹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 7, inv. č. 45, *Seznam tuzemských odběratelů*.

3. Historie firmy Jaro J. Rousek

3.1 Historie firmy Jaro J. Rousek od založení do roku 1936

Jaroslav Rousek založil v roce 1901 v Praze – Nuslích železářský obchod J. J. Rousek, který dobře prosperoval, díky čemuž si v roce 1907 postavil vlastní rozsáhlý dům, při němž zřídil výrobu železného zboží. V roce 1914 byl však nucen nastoupit na vojenskou službu. Po svém návratu v roce 1915 se rozhodl opět obnovit svoji firmu s názvem Jaro J. Rousek. Formou podnikání byla společnost s ručením omezeným.⁶³ Jaroslav Rousek zde například vyráběl kovové nářadí, kuchyňské potřeby, nábytkové kování, sporokrby, kovové okenní mřížky a ostnatý drát.⁶⁴

Úspěchy v podnikání Jaroslava Rouska provázely i v následujících letech a brzy dosavadní místnosti pro prosperující výrobu přestaly být dostačující. Majitel začal přemýšlet o nových a větších prostorách.⁶⁵ Jako nejlepší a nejvýhodnější řešení se nakonec ukázaly bývalé tovární budovy Akciové společnosti pro zápalkové zboží Helios⁶⁶ v Zámku Žďáře na Moravě,⁶⁷ kam podnik přestěhoval. Firma nadále vystupovala jako společnost s ručením omezeným.⁶⁸ Jaroslav Rousek tržní smlouvou z 8. března 1920, kterou podepsal o den později, získal za 175 000 Kč tři domy – č. p. 17, 15 a 20, ale také továrnu s číslem popisným 19.⁶⁹

Než začala samotná výroba, bylo nejprve nutné udělat různé přestavby, opravy, montáže strojů k obrábění, ale také zaměstnat místní dělnictvo. Zmiňované úpravy byly hotové

---

⁶² MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁶³ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁶⁴ Compass Finanzielles Jahrbuch für Oester.-Ungarn für das Jahr 1913, Wien, 1913, s. 1575.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Roku 1913 byla v Praze založena akciová společnost Helios, která se zabývala výrobou zápalkového zboží. Společnost se soustředila na zakládání moderních továrních poboček. V roce 1920 se společnost Helios stala součástí akciové společnosti Solo. Více viz GERŠLOVÁ, Jana – SEKANINA, Milan: *Lexikon našich hospodářských dějin 19. a 20. Století v politických a společenských souvislostech*. Praha 2003, s. 343–344.

⁶⁷ Roku 1855 založil žid Rafael Hochner továrnu na sirky. Tuto továrnu převzal roku 1885 jeho syn Bedřich Hochner. Po finančních potížích Bedřicha Hochnera nakonec firmu převzala akciová společnost Helios, která zde vyráběla sirky do roku 1913. Od té doby byla továrna opuštěna. Více k sirkárně na základě výpovědi pamětníka viz MOKRÝ, F.: *Město*, s. 15–20.

⁶⁸ MZA Brno, Fond C 11 Krajský soud civilní Brno, kart. 139, inv. č. 7404, sign. A XIII 131, *Jaro J. Rousek, kovovýroba*.

⁶⁹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 8, *Trhová smlouva*.

v průběhu srpna 1920 a 14. září téhož roku proběhla komisionální kontrola ze živnostenského inspektorátu v Brně. Komise Jaroslavu Rouskovi udělila povolení k výrobě zámků a železného zboží, ale zároveň zde zjistila určité nedostatky, které byl podnikatel nucen odstranit nejpozději do 31. prosince 1920. Samotná výroba však začala již na podzim roku 1920.⁷⁰ Firma výrobu začala s pouhými 13 zaměstnanci, ale jejich počet se rychle zvyšoval. V roce 1921 vzrostl počet na 60 a v roce 1930 se již počet zaměstnanců pohyboval kolem 130.⁷¹ Podnik se ale od začátku svého působení v Zámku Žďár potýkal s četnými problémy. Již počátkem roku 1921 měl Jaroslav Rousek akutní problém s odbytem zboží⁷² a s tím související finanční problémy. Finanční prostředky mu často zbyly pouze na výplaty zaměstnanců.⁷³ Ani následující léta nebyla pro Jaroslava Rouska příliš úspěšná. Velkou finanční zátěž navíc představovaly i četné přístavby a rozšiřování strojního zařízení, čímž chtěl zlepšit a zkvalitnit svoji výrobu. Do těchto vylepšení musel investovat téměř veškerý dosažený zisk. Navíc podnikatel utrpěl značné ztráty deflací a byl nucen vyhledat finanční pomoc, které se mu dostalo od amerického občana Františka Dolečka, a to ve výši 500 000 Kč. Tuto půjčku musel splatit do roku 1924.⁷⁴

Velká rána přišla v roce 1925, kdy 19. prosince⁷⁵ vyhořel půdní trakt tovární budovy. Škoda byla vyčíslena asi na 480 000 Kč. Hlavní nepříjemností bylo nedostatečné pojištění, kvůli kterému Jaroslav Rousek obdržel nízkou náhradu, a to ve výši 285 000 Kč. Vzhledem k tomu, že tovární objekty byly požárem částečně zničeny, nechal majitel v roce 1926 vystavět nové první patro tovární budovy, kde byly umístěny kanceláře, vlastní tiskárna, dílna kartonáže, úpravna zboží, montovna zámků a skladiště plechového zboží.⁷⁶ Tyto nečekané, ale nezbytné investice donutily Jaroslava Rouska propustit 91 dělníků, což vedlo ke stávce, kterou musel řešit Okresní úřad v Novém Městě na Moravě.⁷⁷

---

⁷⁰ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1340, *Jaro J. Rousek*.

⁷¹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁷² Tato situace přetrvávala i v roce 1926. V této záležitosti odjel Jaroslav Rousek v březnu roku 1926 na tři týdny na obchodní cestu na Balkánský poloostrov, kde chtěl navázat obchodní kontakty a najít nové příležitosti pro odbyt svého zboží.

⁷³ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1340, *Jaro J. Rousek*.

⁷⁴ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁷⁵ Kronika obce Zámek Žďár, s. 24, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

⁷⁶ Tamtéž. [citováno ke dni 1. 4. 2018]

⁷⁷ Kronika obce Zámek Žďár, s. 26, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

I přes nepříznivou situaci se výroba zdokonalovala. V roce 1927 byla například rozšířena o sortiment kloubových závěsů, k jejichž výrobě byly zapotřebí automatické stroje, což si opět vyžádalo další značné investice. Všechny tyto neustálé výdaje majitele firmy Jaro J. Rousek koncem dvacátých let finančně vyčerpaly a účty stíhal platit pouze v krajních termínech. Ke konci roku 1929 byl Jaroslav Rousek již v poměrně závažné finanční situaci, což ho, společně s ohledem na zdravotní stav, donutilo firmu prodat. 1. ledna 1930 tak prodal celý závod se všemi závazky svému synovci Josefu Rouskovi,⁷⁸ který se dříve živil jako obchodník v Praze 7, za 3 800 000 Kč.⁷⁹

Ihned po koupi firmy byl nový majitel Josef Rousek nucen zaplatit navíc veškeré zbylé knihovní dluhy, které dosáhly částky přibližně 600 000 Kč. Platbu všech těchto vysokých výdajů mu umožnil především výhodný sňatek s Irmou Portovou.⁸⁰

Mladý a iniciativní osmadvacetiletý podnikatel Josef Rousek navazoval na tradiční výrobu kovového zboží, ale zároveň se prokázal jako nápaditý podnikatel. Jelikož byl vášnivým rybářem, rozhodl se rozšířit sortiment továrny o výrobu rybářských potřeb. Tímto krokem dokázal rozšířit výrobu o nové zboží, jehož profesionální produkce do této doby neměla na území Československa silné zastoupení, nebo dokonce téměř chybělo. Kvalitní rybářské vybavení se tehdy často muselo dovážet převážně z Německa, Francie či Anglie, kde jeho výroba, ale i samotný rybářský sport, měly největší tradici. Dovozem však cena zboží ze zahraničí narůstala. Tuzemské rybářské zboží nemohlo navazovat na předchozí domácí výrobní tradici. To bylo také důvodem, proč firma Jaro J. Rousek musela na všechny své výrobky vyrážet anglický název Rousek Fishing Sport, aby k tomuto tuzemskému zboží získali zákazníci důvěru a mohlo se vůbec prodávat. Josef Rousek odstartoval nový fenomén výroby rybářského náčiní a jeho příkladu v nadcházejících letech následovaly další firmy jako například SOL Děčín. Zároveň učinil rybářský sport dostupnějším a mnohem kvalitnějším pro širší okruh lidí.⁸¹

Zavedení výše zmíněného sortimentu představovalo zároveň velký risk. Josef Rousek vsadil především na dostupnou cenu. Cena prutů ze štípaného bambusu se na přelomu

---

⁷⁸ Potřebný kapitál ke koupi továrny měl Josefu Rouskovi poskytnout jeho otec Václav Rousek. Viz Kronika obce Zámek Žďár, s. 53, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

⁷⁹ Tamtéž. [citováno ke dni 1. 4. 2018]

⁸⁰ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁸¹ Tamtéž.

20. a 30. let běžně pohybovala mezi 400 až 1 200 Kč. Josef Rousek se rozhodl zboží stejné kvality prodávat za 65 až 450 Kč.⁸² Je možné předpokládat, že právě tímto krokem zmírnil dopady hospodářské krize, která se v období, kdy podnik zakoupil, prohlubovala. Silně byl zasažen právě i kovoprůmysl. Například v rozmezí listopadu 1930 a února 1931 se počet nezaměstnaných v kovoprůmyslu zdvojnásobil a v červnu 1931 byla v tomto odvětví nezaměstnanost již 26 %.⁸³

Postupem času firma vyráběla všechny druhy rybářského náčiní kromě háčků, které byly dováženy nejčastěji z Anglie, Francie a Norska. Na prvním místě byla výroba prutů ze štípaného bambusu. Po prutech byly nejrozšířenějším výrobním produktem navijáky, které se staly hlavním vývozním artiklem. Jejich export směřoval především do Francie, Belgie a dalších středoevropských zemí. Například v roce 1933 firma nabízela již deset druhů navijáků.⁸⁴ Josef Rousek si velkou část svých výrobků nechal patentovat. V rámci vylepšování svého zboží si dopisoval s různými vynálezci a zlepšovatelí rybářského náčiní.⁸⁵

Velkou ranou pro samotnou firmu, ale i pro tehdejší rybářský svět, bylo úmrtí teprve jednatřicetiletého podnikatele a vášnivého rybáře Josefa Rouska, a to 2. března 1936.⁸⁶ Jeho smrt však nebyla náhlá. Předcházely jí dlouhodobé problémy se srdcem, což dokládá i dochovaný opis poslední vůle, který nechal vyhotovit již 26. října 1934, tedy ve svých třiceti letech. V poslední vůli uvádí: „*Vzhledem k tomu, že moje srdce jest snad více nemocné, než se zdá, mohlo by se státi, že životní moje katastrofa mohla by nastati zcela nečekaně.*“ Je tedy zjevné, že zdravotní problémy ho provázely již delší dobu před vydáním tohoto dokumentu.⁸⁷

---

⁸² Tamtéž.

⁸³ K situaci v kovoprůmyslu v období hospodářské krize více viz RÁKOSNÍK, Jakub: *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918–1938*. Praha 2008.

⁸⁴ Více k produktům firmy viz MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 13, inv. č. 106, *Ceník výrobků: Zahradnické nářadí, zednické nářadí, rybářské náčiní, kloubové závěsy, zámky*.

⁸⁵ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 3, *Přehled o vzniku podniku*.

⁸⁶ O smrti Josefa Rouska informují i Horácké listy. Je zde označován za zajímavého a podnikavého mladého muže, který dovedl své zákazníky překvapovat různými novinkami ve výrobě rybářského náčiní. Je zde zároveň připomínáno jeho zasazení o zřízení takzvaného hlavatkového fondu, který podporoval pěstování hlavatek v moravských řekách. Více viz *Továrník J. Rousek zemřel*, (autor neuveden). Horácké listy, č. 10, 6. 3. 1936, s. 6–7.

⁸⁷ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny*.

Svůj neuspokojivý zdravotní stav se rozhodl řešit pobytem v pražském sanatoriu.⁸⁸ S ohledem na dochované týdenní účty za pobyt v sanatoriu můžeme s největší pravděpodobností určit, že na léčbu v tomto zařízení nastoupil v pátek 18. října 1935 a trvala až do 26. listopadu 1935. Jelikož se jednalo o sanatorium zaměřené především na movitější klientelu, byla léčba velice nákladná. Za necelých sedm týdnů, které v léčebném centru strávil, zaplatil 6 892 Kč.⁸⁹

Léčba nadále pokračovala i po listopadovém odchodu z pražského sanatoria. Manželé se za tímto účelem rozhodli požádat o změnu trvalého bydliště a přestěhovat se do svého pražského bytu v Nuslích s číslem popisným 473. Tato žádost jim byla schválena 7. prosince 1935. To, že se jednalo pouze o dočasné řešení po dobu další nejnnutnější léčby, dokládá i poznámka v této žádosti: „*Jedná se o dočasný pobyt z důvodu nemoci; jinak je bydliště ve Žďáře na Moravě.*“ I přes pobyt v prestižním pražském sanatoriu a odbornou pomoc dalších lékařů mladý a nadějný továrník Josef Rousek v Praze 2. března 1936 zemřel. Pohřeb se konal 5. března 1936 na Vinohradském hřbitově v kostele sv. Václava. Poté se jeho manželka Irma přestěhovala zpět na místo svého trvalého bydliště do domu v Zámku Žďár, číslo popisné 17.⁹⁰

V poslední vůli Josef Rousek uvádí: „*Pohřben přeji si býti v rodinné hrobce, kterou nechám ještě za svého života zhotoviti, nebude-li však tak možno, ponechám rozhodnutí o místě mojí choti Irmě.*“ Smrt však přišla dříve, než Josef stihl tyto záležitosti zařídit, a zodpovědnost tedy přešla právě na jeho manželku Irmu.⁹¹ Irma Rousková se v záležitosti stavby rodinné hrobky rozhodla obrátit na pražské Kamenosochařské závody V. Sršeň, které

---

⁸⁸ V roce 1909 profesor MUDr. Rudolf Jedlička přišel s nápadem založit v Praze moderní ústav, kde budou pacienti léčeni podle nejnovějších lékařských poznatků spojených s příjemným prostředím, které léčbě napomůže. Inspirací bylo pro něj dílo, které ve Spojených státech vytvořil W. W. Mayo a které je mimochodem do dnešních dnů považováno neustále za jeden z nejlepších zdravotnických ústavů na světě (jde o neziskovou organizaci, čímž se i vyvrací tvrzení, že pro nejvyšší kvalitu je nutné vytvářet zisk). Podolské sanatorium, které bylo komplexem propojených pavilonů umístěných do zahradního parku, bylo stavěno podle projektu Rudolfa Kříženeckého od roku 1910 do roku 1914, kdy bylo otevřeno pro veřejnost (během první světové války část budov sloužila jako vojenský lazaret). Nová nemocnice vznikala jako převážně soukromý projekt a také proto ve svých začátcích byla určena hlavně pro movitější klientelu. In: <https://www.neznamapraha.cz/podolska-porodnice-ustav-pro-peci-o-matku-a-dite/> [citováno ke dni 1. 12.2017]

⁸⁹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 118, *Účty z pobytu v sanatoriu po onemocnění Josefa Rouska.*

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny.*

sídlily v Dejvicích u kostela sv. Matěje.⁹² Objednávka hrobky proběhla koncem března a její vyhotovení se očekávalo do konce května 1936. Tato rodinná hrobka měla sloužit jednak rodině zesnulého Josefa Rouska, dalším členům rodiny ze strany jeho otce Václava Rouska, ale také rodině vdovy Irmy Rouskové, Portovým. Celkový účet za výstavbu rodinné hrobky se vyšplhal na částku 45 140 Kč, přičemž platba takovéto částky měla být rozdělena na třetiny mezi výše zmíněné rodiny. Každá z nich tak měla zaplatit 15 047 Kč.⁹³

Za zmínku stojí také šlechetné přání Josefa Rouska týkající se jeho pohřbu. Přál si pouze prostý pohřeb, a aby namísto výloh, které by nákladný pohřeb obnášel, dělnictvo v jeho závodě obdrželo v týden jeho úmrtí dvojnásobnou mzdu a všichni ostatní zaměstnanci s měsíční mzdou jednorázový 50% příplatek k jejich stávající gáži.⁹⁴

Po smrti Josefa Rouska bylo nutné se vypořádat s majetkovými otázkami, ale také především s okolnostmi převzetí firmy. V těchto záležitostech opět pomohla k rychlému vyřízení včasné uzavřená poslední vůle, ve které Josef Rousek uvádí, že jeho nástupcem a šéfem firmy se má stát jeho jediný syn, Josef Rousek. Komplikací však bylo, že Josef Rousek, který se narodil 30. srpna 1936, mohl firmu převzít až v době své zletilosti, tedy ve věku 21 let.⁹⁵

Poručníkem nezletilého Josefa Rouska a zároveň správcem jeho pozůstalosti byl dle přání zesnulého ustanoven jeho děd, Václav Rousek⁹⁶. V případě jeho smrti měla všechny tyto povinnosti v plné míře převzít Irma Rousková.⁹⁷ Veškerý movitý i nemovitý majetek zesnulý Josef Rousek odkázal z poloviny své manželce Irmě a zbytek svému synovi Josefovi. Irma Rousková však již v době smrti svého manžela byla vlastníkem poloviny celkového majetku a díky poslední vůli se stala majitelkou dalších 25 %, přičemž jejich syn by vlastnil pouze zbylých 25 % veškerého majetku. Irma se však ve svém prohlášení z 16. března 1936

---

⁹² Firma se zaměřovala na umělecké provedení soch, dekorativní práce stavební a zahradní, sklad moderních pomníků, hrobek a uren, nákresy a rozpočty.

⁹³ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 120, *Rozhodnutí městské rady hlavního města Prahy o schválení stavby hrobky pro rodinu Rouskovu na obecním hřbitově na Královských Vinohradech.*

⁹⁴ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny.*

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ V období léčby a nepřítomnosti Josefa Rouska firmu spravoval a zastupoval jeho otec Václav Rousek.

⁹⁷ Václav Rousek 30. června 1942 poslal žádost, ve které žádal o zproštění poručnictví z důvodu pokročilého věku 65 let. Za nového poručníka navrhnul svého dalšího syna Václava Rouska. Této žádosti bylo vyhověno 1. července 1944.

zmíněných 25 %, která měla dle poslední vůle získat, zřekla ve prospěch svého syna. Avšak výnosy, které z daného majetku plynuly, měly náležet až do dospělosti syna právě Irmě Rouskové. Z korespondence s okresním soudem je také zjevné, že tato majetková vyrovnání probíhala bez větších komplikací, neboť Václav a Irma Rouskovi v korespondenci prohlašují, že pozůstalost projednají sami a sami také sepiší veškeré výkazy potřebné k projednání. Václav Rousek byl v dubnu roku 1936 zároveň ustanoven příjemcem veškerých spisů, tedy veškerých obsílek, výměr a vyznění, které s touto pozůstalostí souvisely.⁹⁸

Jak již bylo zmíněno, po smrti Josefa Rouska měl firmu převzít jeho syn, který byl však nezletilý. Rozhodnutím Okresního soudu ve Městě Žďár z 29. dubna 1936 byl Václav Rousek zmocněn, aby „nadále provozoval podnik pod firmou Jaro J. Rousek za projednávání pozůstalosti a firmu podepisoval.“⁹⁹ Jednalo se však pouze o dočasné řešení, což dokládají i záznamy o podniku ve spisech obchodní a živnostenské komory, kde Václav Rousek není zmiňován a jako majitel po smrti továrníka Josefa Rouska je uváděna pouze Irma Rousková.¹⁰⁰ Ta je v zápise sepsaného u Okresního soudu v Městě Žďár ze dne 17. července 1936 uváděna jako nástupce a šéf firmy zůstavitelovy do doby plnoletosti Josefa Rouska.¹⁰¹

3.2 Historie firmy Jaro J. Rousek v letech 1936–1948 a další osudy firmy

Po smrti manžela, v roce 1936, se tedy Irma Rousková stává majitelkou podniku. Podnikání žen je oblast, kterou se česká historiografie v minulosti příliš nezabývala a podrobněji ji rozpracovává spíše literatura zahraniční.¹⁰² U nás se danému tématu nově věnuje publikace *Ženy – podnikatelky v minulosti a současnosti*, která velice zajímavým způsobem odráží změny v postavení žen v této sféře.¹⁰³

---

⁹⁸ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 121, *Pozůstalostní řízení ve věci nezletilého syna, zemřelého majitele továrny, Josefa Rouska, studujícího reálné gymnázium.*

⁹⁹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny.*

¹⁰⁰ MZA Brno, Fond G 115 Obchodní a živnostenská komora Brno, kart. 178, sign. 46, *Žďár nad Sázavou.*

¹⁰¹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 15, inv. č. 119, *Úmrtí Josefa Rouska, majitele továrny.*

¹⁰² Zásadní studii je v tomto směru práce HLAWATSCHKE, Elke.: *Die Unternehmerin (1800–1945)*. In: POHL, Hans – TREUE, Wilhelm. (ed.): *Die Frau in der deutschen Wirtschaft. (Zeitschrift für Unternehmensgeschichte, Beiheft 35)*. Stuttgart 1985, s. 127–146.

¹⁰³ SLAVÍČKOVÁ, Pavla (ed.): *Ženy – podnikatelky v minulosti a současnosti*. Praha 2016.

S ženou jakožto podnikatelkou se v období první Československé republiky, stejně jako v době jí předcházející, příliš často nesetkáváme. Souvisí to s genderovou nevyvážeností a zažitou dělbou práce mezi mužem a ženou, přičemž muž jako živitel rodiny se věnoval hlavně výdělečné činnosti a ženě příslušela role manželky, matky a hospodyně. Změna nastala zejména v 19. a dále i ve 20. století v souvislosti s ženským emancipačním a feministickým hnutím.¹⁰⁴ Právě 19. století přineslo řadu právních změn, které upravovaly vzájemné postavení žen a mužů. Ženy získávaly stále více možností pro uplatnění jako samostatně činné podnikatelské osoby. Nejčastěji se angažovaly jako obchodnice všeho druhu, ale provozovaly i hotely, hostince, kavárny a další podobná zařízení. Neméně se uplatňovaly i v živnostech oděvních.¹⁰⁵

Irma Rousková se v průběhu 40. let znovu provdala. Její druhý manžel, ing. František Tichý, začal působit jako prokurista podniku.¹⁰⁶ Měl na starosti finanční záležitosti, patentové a reklamní otázky, sledování konkurenčního zboží,¹⁰⁷ dále také kalkulaci a ceny.¹⁰⁸ Po zmíněném roce 1945 je ve většině korespondence ing. František Tichý označován jako šéf firmy Jaro J. Rousek. Ve spisech obchodní a živnostenské komory je však Irma Rousková po celou dobu od smrti Josefa Rouska, až do znárodnění podniku, uváděna jako jediná majitelka.¹⁰⁹

Irmu Rouskovou lze považovat za svědomitou podnikatelku, která dokázala firmu vést k prosperitě. Produkce v tomto období navazovala na předchozí výrobní sortiment,¹¹⁰ který měl u zákazníků úspěch. Firma se neustále snažila svoje zboží modernizovat a vylepšovat.¹¹¹ Současně postupně firma překonala určitou stagnaci, kterou s sebou přinesla hospodářská krize. Situace se v kovovýrobě zlepšila zhruba v roce 1939, kdy firma přijala

---

¹⁰⁴ K emancipaci žen blíže viz SLAVÍČKOVÁ, P. (ed.): *Ženy – podnikatelky*, s. 17–70.

¹⁰⁵ Blíže k podnikání žen viz SLAVÍČKOVÁ, P. (ed.): *Ženy – podnikatelky*, s. 71–86.

¹⁰⁶ Na tomto postu vystřídal Viléma Hrdličku, který jako prokurista firmy Jaro J. Rousek působil od roku 1920.

¹⁰⁷ Na této činnosti s ing. Františkem Tichým spolupracoval i jeden člen rodiny Rousků – Karel Rousek. Ten měl zároveň na starosti vedení výroby prutů, sklad bambusu, korku, dřevěných a kovových polotovarů ke stavbě prutů a jejich evidenci, výpočet mezd a správu budov a provozního zařízení.

¹⁰⁸ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 12, inv. č. 68, *Seznamy zaměstnanců firmy*.

¹⁰⁹ MZA Brno, Fond G 115 Obchodní a živnostenská komora Brno, kart. 627, sig. V5b, *Žďár nad Sázavou*.

¹¹⁰ Blíže k sortimentu nabízeného železného zboží a rybářských výrobků viz MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 13, inv. č. 106, *Ceník výrobků*.

¹¹¹ V roce 1940 například proběhlo zavedení výroby zlepšeného navijáku, jehož vynálezcem byl olomoucký učitel Alois Strnad. Firma tento vynález od pana Aloise Strnada odkoupila. Ke korespondenci a plánům navijáku blíže viz MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 13, inv. č. 105, *Zavedení výroby zlepšeného navijáku*.

větší počet zaměstnanců.¹¹² Největší intenzitu odbytu zboží lze pozorovat především ze strany zahraničního obchodu. Zboží firmy Jaro J. Rousek se tehdy vyváželo do celého světa. Nejrozšířenějším vývozním artiklem byly ve 40. letech převážně železné výrobky. Například v rozmezí let 1946–1948 firma vyvážela své železné zboží nejčastěji do Holandska, Švýcarska, Dánska, Norska, Švédska, ale také do Panamy, Mexika, Anglie, Francie, Palestiny, Turecka a Řecka.¹¹³ Pozadu nezůstával ani export kvalitního rybářského náčiní. Na přelomu 30. a 40. let firma obchodovala s podniky v Japonsku, Číně, Belgii, Anglii, Austrálii či Egyptě.¹¹⁴

Velká pozornost se v tomto období věnovala i propagaci vyráběného zboží. Podnik měl například zastoupení na četných veletrzích. Firma Jaro J. Rousek se pod vedením Irmý Rouskové stala pravidelným účastníkem prestižního Pražského vzorkového veletrhu,¹¹⁵ kde inzerovala svoje kovové výrobky a rybářské vybavení.¹¹⁶ Zajímavostí z hlediska propagace a reklamy firmy je inzerce v programu Osvobozeného divadla v Praze v listopadu roku 1937. Tato inzerce byla dohodnuta na osobním jednání firmy s Janem Werichem. Nejspíše na základě těchto jednání si Jan Werich zakoupil od firmy Jaro J. Rousek kompletní rybářské vybavení za 869 Kč.¹¹⁷

V roce 1937 byl Irmě Rouskové schválen plán na nadstavbu patra k obytnému domu č. p. 17 za účelem výroby rybářského náčiní a zřízení skladiště. V těchto dílnách se měly vyrábět štípané pruty a poté zde měly být uloženy k vysoušení. Ve stejném roce byla dostavěna svářečská dílna, odpovídající bezpečnostním předpisům. Svařování se ve firmě provádělo již od roku 1929, ale bez dodržování předepsaných bezpečnostních zásad. Hlavním problémem bylo tehdy nevhodné umístění acetylového vyvíječe s kyslíkovými bombami

---

¹¹² Kronika obce Zámek Žďár, s. 130, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018].

¹¹³ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 7, inv. č. 44, *Seznam zahraničních odběratelů*.

¹¹⁴ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 7, inv. č. 46, *Celní kvitace o vývozu*.

¹¹⁵ Pražský vzorkový veletrh se konal zpravidla dvakrát ročně v letech 1920 až 1951 na pražském Výstavišti. Veletrh se však nekonal od roku 1942, až do 1945. Blíže k Pražským vzorkovým veletrhům viz MOUTVIC, Miroslav: *Pražské vzorkové veletrhy 1920–1951, Praha 2000*.

¹¹⁶ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 3, inv. č. 31, *Účast na Pražském vzorkovém veletrhu a Brněnských výstavních trzích*.

¹¹⁷ Součástí tohoto nákupu byl i nejúspěšnější naviják Stabil. K objednavce J. Wericha a inzerci v Osvobozeném divadle více viz MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 3, inv. č. 28, *Inzerce výrobků firmy Jaro J. Rousek v programu Osvobozeného divadla*.

v tovární garáži, kde se zároveň nacházela železná kamna a byly uskladněny minerální oleje. Garáž postrádala jakékoliv větrání a byla zde závadná elektrická instalace.¹¹⁸

Pro další rozvoj soukromého podnikání se stal osudným komunistický puč v únoru 1948. Živnostenstvo bylo označeno za nepřátelskou vykořisťovatelskou třídu a na základě této ideologie se přistoupilo k jeho likvidaci jako samostatného hospodářského činitele.¹¹⁹ Docházelo ke znárodnění podniků, kdy soukromé vlastnictví přecházelo do rukou státu. Předehrou ke znárodnění se stalo dosazování národních správ¹²⁰ do výrobních podniků a velkoobchodů.¹²¹ 25. května 1948 byla takto zavedena národní správa podniku Jaro J. Rousek, již měly provádět Bránecké železářny, národní podnik v Brance u Opavy. 12. června 1948 byl zároveň pověřen dosavadní zaměstnanec Rouskova podniku Jan Kalas, aby za národní podnik firmu spravoval a činil veškerá opatření, která jsou k řádnému chodu podniku zapotřebí.¹²²

O měsíc později, 27. června 1948,¹²³ byla firma Jaro J. Rousek znárodněna¹²⁴ v rámci druhé etapy znárodněvacího procesu,¹²⁵ která se týkala podniků nad 50 zaměstnanců. Rozsah znárodnění však neohrožoval pouze prostory továrny. Jako sporný bod se ukázal dům č. p. 17, který byl v té době dvoupatrový. V jeho přízemí byly totiž umístěny kanceláře a sklad rybářského oddělení, které spadalo pod znárodněný podnik, zatímco další dvě patra sloužila jako soukromé obytné prostory majitelům podniku.¹²⁶

---

¹¹⁸ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Obecní úřad Nové Město na Moravě, inv. č. 1340, *Jaro J. Rousek*.

¹¹⁹ Hlavní vizí komunistů byl centralistický model živnostenské samosprávy, který by se stal jejich prodlouženou rukou a nástrojem prosazování záměrů KSČ mezi živnostnictvem. Viz MAREK, Pavel: *České živnostnictvo 1945–1960 Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno 2006, s. 114

¹²⁰ Průmyslové podniky, banky a pojišťovny znárodněné v říjnu 1945 se v dalších měsících slučovaly ve větší celky a přetvářely v národní podniky. V průmyslu byla organizace znárodněných podniků a jejich nadpodnikových útvarů v hlavních rysech vybudována od března do května 1946. S přihlédnutím k pozdějším dílčím úpravám zde z původních 3348 závodů podléhajících znárodnění vzniklo do konce roku 1947 321 národních podniků. Znárodněné závody se tak staly jen místními jednotkami národních podniků bez právní a hospodářské samostatnosti. Více viz PRŮCHA, V.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa*, s. 103.

¹²¹ Tamtéž, s. 198–199.

¹²² MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 1, inv. č. 2, *Výměr o zavedení národní správy a jmenování národního správce všech majetkových podstat a práv firmy Jaro J. Rousek*.

¹²³ V roce 1948 firma zaměstnávala přibližně 290 osob. Viz MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 12, inv. č. 68, *Seznamy zaměstnanců firmy*.

¹²⁴ MZA Brno, Fond C 11 Krajský soud civilní Brno, kart. 139, inv. č. 7404, sign. A XIII 131, *Jaro J. Rousek, kovovýroba*.

¹²⁵ Znárodnění proběhla ve dvou etapách. První z etap se uskutečnila v roce 1945 na základě znárodněvacích dekretů prezidenta Eduarda Beneše. Znárodněvací dekrety se týkaly dolů, akciových bank, pojišťoven a některých průmyslových podniků. Viz PRŮCHA, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992.2. díl. Období 1945–1992*. Brno 2009, s. 93.

¹²⁶ Tamtéž.

V této záležitosti se majitelé ohradili proti znárodnění s argumentem, že se primárně jedná o budovu obytnou, která netvoří s továrnou hospodářský celek a není potřebná pro provoz podniku. Dále uváděli, že sklad a kanceláře, které jsou součástí domu, mohou být přestěhovány do nových prostor. Národní podnik Bránecké železářny však dále důrazně trval na znárodnění veškerého majetku s tím, že všechny objekty a pozemky jsou k provozu podniku nezbytně třeba. Zároveň tedy nesouhlasil s tím, aby byl ze znárodnění vyjmut byt majitelů.¹²⁷

Konečný verdikt pro rodinu nebyl pozitivní. Bylo rozhodnuto o znárodnění domu č. p. 17 a majitelé byli nuceni vyklidit obytné prostory, ze kterých se měly stát další kanceláře podniku. Bývalým majitelům továrny Irmě a Františku Tichým měl být poté přidělen byt v Brance u Opavy. Ing. František Tichý byl nadále uváděn jako zaměstnanec Bráneckých železáren.¹²⁸

Snaha vyrovnat se s minulostí podniku byla patrná i ze změny názvu podniku, která proběhla 1. ledna roku 1950. Nově firma nesla název Tokoz, tedy národní podnik Továrny na kovové zboží. Značkovým symbolem zůstala nadále tradiční ryba.¹²⁹

V prvních letech potkalo firmu Tokoz několik nešťastných událostí. V roce 1950 vypukl požár v oddělení vazby a lakovny rybářských prutů. O dva roky později při cestě ze zaměstnání na svém motocyklu tragicky zahynul první ředitel národního podniku Tokoz – Jan Kalas.¹³⁰ Na jeho místo byl nově jmenován František Čuda.¹³¹

Velký rozvoj podnik zaznamenal v 50. a 60. letech, kdy prošel četnými přestavbami. Nově byly vystavěny sklad materiálu, výrobní hala, galvanovna, nářadovna a několik administrativních budov. Dále došlo k rozšíření sortimentu výrobků v oblasti stavebního a nábytkového kování, ale také tradičního rybářského náčiní. Hlavní oblibě se těšily především rybářské pruty ze skelného laminátu.¹³² K výrobě navijáků, vrhačů, držáků

---

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Archiv obce Zámek Žďár, kart. 8, inv. č. 92, *Bytový referent*.

¹²⁹ TOKOZ: *Tokoz, národní podnik – nositel Řádu práce*. Žďár nad Sázavou 1984, s. 5.

¹³⁰ Kronika města Žďár nad Sázavou, s. 91, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

¹³¹ TOKOZ: *Tokoz, národní podnik*, s. 5.

¹³² Tamtéž, s. 6–7.

a jiných výrobků Tokoz využíval umělé hmoty – polyamidu.¹³³ Za účelem rozšíření výroby rybářského náčiní byla v roce 1966 vystavěna nová budova.¹³⁴

K národnímu podniku Tokoz bylo v době jeho existence přičleněno několik podniků. V roce 1960 se jeho součástí stal závod v Polné, vyrábějící dveřní a vratové závěsy, dále v roce 1971 závod v Kloboukách u Brna, jenž se zaměřoval na výrobu visacích zámků a petlic, a roku 1985 se Tokoz rozrostl o závod Kovopol v Olomouci,¹³⁵ který vyráběl brusle.¹³⁶

V roce 1988 byl národní podnik Tokoz přeměněn na státní a byla uvedena do provozu nová hala těžké lisovny. Následujícího roku byla zahájena činnost podnikové prodejny ve žďárské Nádražní ulici. Rok 1992 znamenal ukončení výroby rybářských potřeb. Jedním z důvodů bylo, že Josef Rousek získal v rámci restitucí výrobní prostory, v nichž byla jejich produkce částečně realizována. Privatizovanou hlavní část tovární budovy získal ve veřejné soutěži současný ředitel Ing. Vladimír Chládek a Vladislav Veselý, kteří podnik transformovali na akciovou společnost Tokoz. V roce 2001 se výroba rozšířila o okenní kování a byla vystavěna montážní hala. 2014 byla zprovozněna nová hala nástrojárny, modernizován a rozšířen provoz výroby tlakových neželezných odlitků. V současné době firma zaměstnává přibližně 500 lidí.¹³⁷

---

¹³³ Kronika obce Zámek Žďár, s. 107, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

¹³⁴ TOKOZ: *Tokoz, národní podnik*, s. 7.

¹³⁵ Závod v Polné a Olomouci byly od Tokozu odtrženy v roce 1990. V roce 1994 byl privatizován závod v Kloboukách u Brna.

¹³⁶ Viz <http://www.tokoz.cz/o-firme-historie> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

¹³⁷ Tamtéž. [citováno ke dni 1. 4. 2018]

4. Veřejné angažmá majitelů firmy Jaro J. Rousek

Ačkoliv podnikatelé byli hnacími motory hospodářského vývoje a jejich hlavním cílem a životním posláním bylo rozvíjet hospodářské aktivity, nelze na ně nahlížet pouze jako na jakési tvůrce zisku. Šíře jejich působení často zasahovala i do sféry společenského života.¹³⁸

4.1 Rozvoj rybářského sportu

Pokud budeme rodinu Rousků hodnotit z hlediska jejich veřejné angažovanosti, na prvním místě bychom měli zmínit jejich úsilí spojené s propagací rybářství jako sportu. Bezesporu nejdůležitější roli v této oblasti sehrál Josef Rousek.

Pojetí rybářství jako plnohodnotného sportu nebylo v prvních letech existence Československé republiky příliš zakořeněné. Existovala zde celá řada rybářských spolků, které však zpočátku neoslovovaly větší počet zájemců. Zároveň i technika, která byla v té době dostupná, se často nedala považovat za profesionální a kvalitnější zahraniční výrobky nebyly pro většinu rybářů příliš finančně dostupné. Změnu přinesl Josef Rousek, který začal vyrábět kvalitní a cenově příznivé rybářské náčiní a osobně rybářský sport podporoval. Stal se tak jednou z osobností, která stála u zrodu moderního československého rybářského sportu. Všeobecnou známost Josefa Rouska, jakožto podnikatele v oblasti rybářství a vášnivého rybáře, nám mohou doložit četné internetové články, které se historií tohoto sportu zabývají.¹³⁹

Zajímavým počinem, kterým se Josef Rousek zasadil o propagaci sportovního rybářství, bylo vydávání měsíčníku *Rybář*, jehož byl osobně vydavatelem a zodpovědným redaktorem.¹⁴⁰ První číslo časopisu vyšlo v srpnu 1933. Svou činnost časopis ukončil posledním, dvanáctým číslem v prosinci 1935. Důvodem bylo Rouskovo onemocnění, které ho přinutilo pobývat za účelem léčby v Praze. V době jeho nepřítomnosti vedl podnik Josefův

¹³⁸ MYŠKA, M.: *Rytíři průmyslové revoluce*, s. 22–24.

¹³⁹ K osobě Josefa Rouska například viz <https://www.chytej.cz/clanky/1491/petruv-zdar-aneb-historie-rybarskeho-sportu-v-ceskoslovensku-3/> [citováno ke dni 5. 4. 2018]

¹⁴⁰ Za tímto účelem si Josef Rousek zřídil koncesi knihkupeckou a nakladatelskou. Viz MZA Brno, Fond G 115 Obchodní a živnostenská komora Brno, kart. 627, sig. V5b, *Žďár nad Sázavou*.

bratr Václav Rousek, „ *který jest plně zaměstnán vedením továrny, kde jest jeho přítomnosti a dohledu vzhledem k velkému rozsahu výroby stále nutně zapotřebí, takže mu nezbývá volného času, aby se mohl věnovati, jak by bylo záhodno, vydávání časopisu.*“ Redakce časopisu se rozhodla přistoupit na nabídku Rybářské Unie v Praze, která se týkala sloučení časopisu Rybář s časopisem Rybářský Věstník.¹⁴¹

Na tento časopis lze nahlížet jako na pramen, jenž nám podává informace o nejnovějších trendech v dobovém sportovním rybářství, ale současně nám může pomoci přiblížit osobnost Josefa Rouska. Zde mám na mysli především dobrodružné zahraniční cesty, které mladý továrník podnikal, a o nichž nás informuje právě prostřednictvím svých článků a fotografií v časopise Rybář. Obraz Josefa Rouska jako dobrodružného cestovatele nám může nejlépe dokreslit jeho cesta do afrického Senegalu, kterou podnikl společně se svým bratrem Václavem. Její popis, který v časopise Rybář nese titulek „*Sudicí napříč Senegalem*“, se nachází na vybraných stránkách 1. – 6. čísla prvního ročníku zmíněného časopisu z roku 1933.

Bratři se na cestu vydali v létě roku 1929. Vedla nejprve přes Francii, konkrétně Marseille, kde oba pobývali v červenci roku 1929. Pokračovala pak přes Maroko, v jehož hlavním městě Casablance měl Josef Rousek obchodní jednání, dále Kanárské ostrovy, kde navštívili město Las Palmas, a poté konečně Dakar. Celkově cesta z Francie do Senegalu oběma dobrodruhům zabrala devět dní. Ihned po příjezdu navštívili dakarskou Bařovu továrnu, kde se setkali s místním vedoucím panem Panznerem.¹⁴² Poté se už vydali do tamní přírody, aby se věnovali sportovnímu rybaření.¹⁴³ Při svých výletech měli několikrát možnost setkat se s domorodci a poznat jejich netradiční zvyky,¹⁴⁴ pozorovat exotická volně žijící zvířata,¹⁴⁵ ale také zažít extrémní počasí, které je pro dané oblasti typické.¹⁴⁶ Cesta se však neobešla bez komplikací, neboť při přepravě vlakem se v jednom místě zřítily trať, ale naštěstí tuto nehodu všichni pasažéři přežili bez újmy na zdraví. Josef Rousek při této příležitosti obdivoval vytrvalost domorodců, kteří celý den bez jídla, většího množství tekutin a delší přestávky dokázali přenášet těžká zavazadla do nově přistaveného vlaku. Jediným zdrojem

---

¹⁴¹ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 5, inv. č. 37, *Korespondence administrace časopisu rybář se spisovatelem Jiřím Mahenem.*

¹⁴² ROUSEK, Josef: *Sudicí napříč Senegalem.* Rybář, 1, 1933, č. 1, s. 4–8.

¹⁴³ Tamtéž, č. 2, s. 22–24.

¹⁴⁴ Tamtéž, č. 3, s. 38–39.

¹⁴⁵ Tamtéž, č. 4, s. 58–59.

¹⁴⁶ Tamtéž, č. 5, s. 73–75.

energie jim byly pouze ořechy Cola, které jim dokázaly poskytnout tolik energie, že delší přestávky nebylo zapotřebí. Po téměř roční návštěvě Afriky se rozhodli vrátit do Československa. Zbývalo ještě dořešit obchodní stránku cesty. Josefa Rouska zajímala především možnost nákupu surového korku pro výrobu splávek.¹⁴⁷

Další důležitá role časopisu spočívala taktéž v reklamní inzerci, které byly věnovány úvodní a závěrečné strany. Zahrnovala převážně zboží podniků, zabývajících se výrobou či prodejem rybářského příslušenství. Můžeme zde však nalézt například i reklamu na Baťovy rybářské boty či prohřívací stroj Lias, který měl uživatele zbavit přebytečného tuku a některých zdravotních potíží. Z inzerce se dozvídáme i o podnikatelských aktivitách dalších příslušníků rodiny Rousků. V největší míře se v časopise setkáváme s inzercí pražského železářského závodu V. J. Rousek, kde si zákazník mohl zakoupit veškeré potřeby do kuchyně a domácnosti, ale která také zavedla prodej žďárského rybářského vybavení. Dále zde inzeroval i olomoucký obchod s železným zbožím a včelařskými potřebami – obchod Bratři Rouskové.¹⁴⁸ V každém čísle je pochopitelně i reklamní inzerce rybářského náčiní Fishing Sport firmy Jaro J. Rousek. V jedné ze svých reklam se například prezentuje jako první a největší továrna na rybářské zboží v Československu. Pozoruhodná je také reklama na prut Samuraj, kde je obrazová část inzerátu doprovázena nápisy v angličtině, nespíš za účelem připodobnění zahraničnímu výrobku.¹⁴⁹

Josef Rousek aktivně působil i jako zastupitel Sportovního sdružení rybářů v Zámku Žďár. Dalšími členy tohoto sdružení byli zástupce firmy Jaro J. Rousek Václav Vavřina, přednosta berního úřadu ve Městě Žďár J. Sutora, dále také závodní inženýr v Zámku Žďár František Špilar a berní adjunkt v Městě Žďár a skladník firmy Jaro J. Rousek Václav Ježek. K tomuto spolku se nám však bohužel nedochoval větší počet pramenů. O jeho existenci nás informuje smlouva o přidělení rybářského revíru, potoku Staviště, pro Sportovní sdružení rybářů v Zámku Žďár. Nejstarší zmínky o řešení této smlouvy pochází z dubna 1932, z čehož lze tedy usoudit, že zmíněný spolek existoval již nějakou dobu před touto datací.¹⁵⁰ Smlouva nás nechává nahlédnout i do vztahů Sportovního sdružení rybářů a staršího rybářského spolku

---

¹⁴⁷ Tamtéž, č. 6, s. 95–96.

¹⁴⁸ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 4, inv. č. 34, *Časopis Rybář*.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 5, inv. č. 39, *Sportovní sdružení rybářů v Zámku Žďár – Přidělení revíru rybářského, potom Staviště na období 1932–1942*.

ve Městě Žďár,¹⁵¹ které zjevně nebyly příliš vřelé. Spolek ve Městě Žďár se proti výše uvedenému přidělení revíru ohrazuje a namítá, že „*Sportovní sdružení rybářů jest neznámá korporace a není ustanoveno jako spolek dle spolkového zákona a že neposkytuje záruk na řádné hospodaření v rybářském revíru.*“ Josef Rousek se však osobně zavázal, že všechny povinnosti související se správou revíru budou plněny. Okresní úřad v Novém Městě na Moravě námítky rybářského spolku ve Městě Žďár zamítnul a uznal přidělení tohoto revíru spolku ze Zámku Žďár na dobu deseti let s ročním nájemným ve výši 1 000 Kč. Další zmínky o existenci a aktivitách tohoto spolku se však nedochovaly.¹⁵²

Stejně jako její manžel, i Irma Rousková podporovala rybářský sport, a to členstvím v několika klubech a spolcích. Byla členkou Rybářského klubu Zámek Žďár na Moravě a rybářského spolku Casting Club Plzeň. Účastnila se dokonce i rybářských závodů. Například 24. července 1938 se v ženské kategorii zapojila do rybářských závodů¹⁵³ v povodí řeky Úhlavy v obci Rohozno, které pořádal spolek Casting Club Plzeň. Soutěžily celkem tři závodnice¹⁵⁴ a Irma získala první místo.¹⁵⁵

4.2 Další veřejná angažmá rodiny Rousků

Rybářský sport nebyla jediná oblast veřejného života, do které se rodina Rousků zapojila. Členové rodiny aktivně působili i v místním odboru Národní jednoty pro jihozápadní Moravu se sídlem v Zámku Žďár. Národní jednota pro jihozápadní Moravu byla založena v Telči v dubnu roku 1886. Její činnost spočívala zejména v podpoře ekonomického a politického života regionu. Roku 1889 jednota přesídlila do Brna a v Telči nadále působil její místní odbor.¹⁵⁶ Tento krok byl podmíněn tím, že Brno mělo přece jen větší společenskou a politickou váhu a dala se odtud lépe řídit a koordinovat spolková

¹⁵¹ Rybářský spolek ve Městě Žďár vznikl 1. března 1900. Spolek se staral o tekoucí vody a osazoval je čerstvými násadami. Současně spravoval asi 22 hektarů rybníků. Viz PODLIPSKÝ, Č. – RAČANSKÝ, S.: *Město Žďár na Moravě*, s. 15.

¹⁵² MZA Brno, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 5, inv. č. 39, *Sportovní sdružení rybářů v Zámku Žďár – Přidělení revíru rybářského, potom Staviště na období 1932–1942.*

¹⁵³ Důležitost těchto závodů spočívala také v tom, že se jednalo o první rybářskou soutěž v Československé republice, do které se zapojily i ženy. Jednalo se tedy o první dámskou soutěž. Autor článku tento fakt podtrhuje tvrzením, že na světových závodech v Paříži byl přítomen stejný počet závodnic.

¹⁵⁴ V ženské kategorii soutěžila i M. Rousková, která byla členkou Prvního rybářského klubu Praha. Do soutěže se v mužské kategorii zapojil V. Rousek, který byl taktéž členem pražského klubu. Lze předpokládat, že se jednalo o rodiče Josefa Rouska – Marii a Václava Rouskovy.

¹⁵⁵ *Rybáři a ryby: Závody Casting klubu Plzeň*, (autor neuveden). Večerní České slovo, č. 157, 28. 7. 1938, s. 12–13.

¹⁵⁶ HRDLIČKA, Josef: *Telč 900 let (1099–1999)*. Telč 1999, s. 38–39.

činnost.¹⁵⁷ Současně existovala i Národní jednota Pošumavská, která svojí působností pokrývala celou jižní polovinu Čech, Národní jednota Severočeská, v jejímž dosahu byla zbývající polovina Čech a Národní jednota pro východní Moravu.¹⁵⁸

K fungování pobočky v Zámku Žďár se do dnešní doby nezachovalo příliš mnoho pramenů. Dle dochovaných dokumentů místní organizace Národní jednoty pro jihozápadní Moravu v Zámku Žďár působila v rozmezí let 1925–1932. V tomto období již navazovala na svoji předchozí činnost, která byla pozastavena roku 1914 událostmi spojenými s první světovou válkou. Hlavním předmětem činnosti této jednoty byly sbírkové akce. Jedním z jejích členů byl i Jaroslav Rousek, a to již od obnovení místní jednotky v roce 1925. Právě v tomto roce se stala členem i jeho manželka Karla, která se jako členka v dalších letech již neuvádí. Od roku 1928 členské místo Jaroslava Rouska přebírá jeho synovec a nový majitel továrny Josef Rousek. Od roku 1931 je jako členka vedena i jeho manželka Irma Rousková.¹⁵⁹

Důležitou roli hrála rodina Rousků i v souvislosti se vznikem a fungováním sokolské organizace v Zámku Žďár. Jaroslav Rousek je dokonce označován za hlavního iniciátora jejího založení, k němuž došlo 25. července 1920.¹⁶⁰ K místní organizaci v Zámku Žďár opět není pramenná základna příliš široká. Jisté zmínky o ní můžeme nalézt ve fondu Sokola ve Městě Žďár, kde je zaznamenán proslov ze slavnostního otevření nových prostor Sokolovny v Zámku Žďár roku 1925. Pozoruhodné je, že v tomto proslovu není zmíněno jméno Jaroslava Rouska, jakožto osobnosti, která měla významný podíl na vzniku místní pobočky.¹⁶¹

Touto problematikou se detailněji zabývají autoři dosud nevydaného druhého dílu knihy Žďárský uličník II. Výstupem jejich výzkumu je přehled osob, které zastávaly určité funkce v rámci místní organizace Sokola v Zámku Žďár, a je z něj patrné, že v ní aktivně působili

---

¹⁵⁷ ŠRAJEROVÁ, Olga: *České národní aktivity v pohraničních oblastech první Československé republiky*. Ostrava 2003, s. 206.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 197.

¹⁵⁹ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Národní jednota pro jihozápadní Moravu, ev. č. 1, inv. č. 2, *Výkaz o vybírání členských příspěvků*.

¹⁶⁰ Sokol v Zámku Žďár byl založen 25. července 1920 jako pobočka Sokola ve Městě Žďár. 10 března se Sokol v Zámku Žďár stal nezávislý na organizaci ve Městě Žďár a v červnu téhož roku proběhlo první veřejné cvičení. Zpočátku cvičení probíhala v prostorách hostince Gustava Pally v Zámku Žďár a od října 1920 v prostorách zámecké registratury. 2. srpna 1925 byla slavnostně otevřena nová sokolovna, která vznikla přestavbou bývalé panské sýpky v Zámku Žďár. Viz kronika obce Zámek Žďár, s. 18–19, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

¹⁶¹ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Sokol – Žďár, kart. č. 3, inv. č. 32, *Proslovy*.

jak někteří příslušníci rodiny Rousků, tak i zaměstnanci jejich firmy. Post starosty místní organizace Sokola v Zámku Žďár vykonával v letech 1938–1940 Václav Rousek, otec v této době již zesnulého bývalého majitele firmy Josefa Rouska. V letech 1941 a 1946–1948 působil ve stejné funkci úředník firmy Jaro J. Rousek Alois Vrša. Jako první náměstek byl roku 1938 uváděn prokurista firmy Vilém Hrdlička. Později v této funkci pracoval galvanizér podniku František Hoffmann, a to roku 1941 a následně 1945–1948. Druhým náměstkem byl v letech 1934 a 1935 majitel firmy Josef Rousek, roku 1937 prokurista Vilém Hrdlička, roku 1938 dělník Josef Vlk a roku 1940 skladník Václav Ježek. Náčelníkem místní sokolské organizace byl pro rok 1946 mistr firmy Jaro J. Rousek Jan Kalas. Funkci jednatele roku 1922 vykonával zámečnický pomocník Rouskova podniku Karel Entlicher, 1926 skladník u Rouska Václav Ježek a roku 1934 pozdější starosta organizace Alois Vrša. Na postu vzdělavatele působil roku 1940–1941 a 1945 úředník Rouskova podniku Václav Mička. Hospodářem byl roku 1945 tovární mistr Rudolf Blažiček. Skladník Jan Klement a galvanizér František Hoffmann tuto funkci zastávali roku 1946.¹⁶²

Politicky se rodina Rousků neangažovala. Nepodílela se příliš ani na samosprávě obce Zámek Žďár.¹⁶³ Jediný, kdo zastával určitou významnější pozici v rámci obce, byl Josef Rousek, který byl 25. listopadu 1931 zvolen do finanční komise obce Zámek Žďár,¹⁶⁴ přičemž patřil mezi členy, kteří nebyli zvoleni z řad obecního zastupitelstva.¹⁶⁵ Dále je možné snad pouze zmínit funkci člena obvodní volební komise při volbách do poslanecké sněmovny, kterou Jaroslav Rousek zastával 15. listopadu 1925.¹⁶⁶

V závěru této kapitoly bych ještě připomenul jednu záležitost z období druhé světové války, týkající se Irmu Rouskové. Zdrojem této informace je dosud nevydaná publikace regionálních historiků Žďárský uličník II/II., jež zprostředkovává výpověď nedávno zesulé pamětnice Jaroslavy Doležalové (1925–2018). V létě roku 1944 se dcera hostinského Jaroslava Doležalová starala o jistou Jaroslavu Wilhelmovou. Rodiče J. Wilhelmové měli továrnu na výrobu kovového zemědělského náčiní v Prostějově a byli tak ve styku s firmou

---

¹⁶² LOPAUŘ, Miloslav – FUKSOVÁ, Jana – MIKULE, Stanislav – JAGOŠOVÁ, Silvie: *Žďárský uličník II. Zámek Žďár*. 2. díl. *Historický místopis obce Zámek Žďár*. (Dosud nevydaný a nestránkovaný rukopis.)

¹⁶³ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Archiv obce Zámek Žďár, inv. č. 2, kniha č. 2, *Protokol obecního zastupitelstva*.

¹⁶⁴ Kronika obce Zámek Žďár, s. 36, online dostupná na: <http://www.knihzdar.cz/kronika-mesta/> [citováno ke dni 1. 4. 2018].

¹⁶⁵ SOKA Žďár nad Sázavou, fond Archiv obce Zámek Žďár, inv. č. 2, kniha č. 2, *Protokol obecního zastupitelstva*.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 23–24. [citováno ke dni 1. 4. 2018]

Jaro J. Rousek. Frederika Wilhelmová, matka J. Wilhelmové, byla židovského původu, a proto byla transportována do Terezína. Otec Vladimír Wilhelm na doporučení Irmy Rouskové převezl svoji dceru Jaroslavu v létě 1944 do Zámku Žďár a svěřil ji Jaroslavě Doležalové. O jejím pobytu věděly pouze matka Jaroslavy Doležalové, Anna Vlčková, a právě Irma Rousková, která pro J. Wilhelmovou poskytla dětskou postýlku. Starosta Stržanova František Krška opatřil J. Wilhelmové potvrzení o pobytu, aby ji uchránil před případnými policejními kontrolami. Po skončení války se Vladimír Wilhelm pro svou dceru vrátil a odvezl ji zpátky do Prostějova. Praotec J. Wilhelmové měl Jaroslavě Doležalové poslat děkovný dopis, ale J. Doležalová jej měla ze strachu před policejními kontrolami spálit, a tak celý tento příběh se šťastným koncem, na kterém se podílela i Irma Rousková, stojí pouze na výpovědi pamětnice Jaroslavy Doležalové. J. Doležalová za tento čin obdržela Cenu města Žďáru nad Sázavou v roce 2017 a čestné občanství v lednu roku 2018.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ LOPAUR, M. – FUKSOVÁ, J. – MIKULE, S. – JAGOŠOVÁ, S.: *Žďárský uličník II. Zámek Žďár*. 2. díl. (Dosud nevydaný a nestránkovaný rukopis.)

Závěr

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl přiblížit podnikatelské aktivity, veřejné angažmá, ale i životní osudy jedné z nejvýznamnějších žďárských podnikatelských rodin z období první republiky. Hlavní pozornost je věnována činnosti firmy Jaro J. Rousek, kterou v roce 1901 založil v Praze podnikatel Jaroslav Josef Rousek a která se stala významnější po přesídlení do větších továrních prostor v Zámku Žďár v roce 1920. Jaroslav Rousek zde zřídil výrobu železného zboží a visacích zámků. S přihlédnutím k již existujícím firmám v dané lokalitě lze konstatovat, že zde kovovýroba nebyla zcela novým průmyslovým odvětvím. Jaroslav Rousek stál v čele firmy až do roku 1930, kdy ji prodal svému synovi Josefu Rouskovi. Ten byl velice výraznou osobností. Dokázal podnik vést i přes úskalí, která s sebou přinášela všeobecná hospodářská krize, a lze předpokládat, že právě zavedením výroby rybářského zboží dokázala firma krizi bez větších komplikací přečkat. Právě proto byl život Josefa Rouska v bakalářské práci vyhrazen největší prostor. Po jeho brzké smrti, v roce 1936, firmu převzala jeho manželka Irma Rousková, která v jejím čele stála až do znárodnění v roce 1948. Poté byla firma přejmenována na národní podnik Tokoz, který funguje dodnes jako akciová společnost.

Rodina Rousků patřila k méně známým podnikatelským rodinám. Ve své práci jsem se však pokusil poukázat na fakt, že se nesmazatelně zapsala do našich hospodářských dějin, a to svojí inovativní výrobou rybářského náčiní značky Fishing Sport. Zahájení a rozvoj výroby byly spjaty především se jménem podnikatele Josefa Rouska, který se stal průkopníkem v oblasti výroby rybářského náčiní nejenom na Žďársku, ale i v celém prvorepublikovém Československu. Dokázal obohatit trh o nový druh zboží, které se do té doby dováželo především z Anglie a Německa. Výrobky byly schopny jak svojí kvalitou, tak nízkou cenou konkurovat zahraničním a některé z nich si podnikatel dokonce nechal patentovat. Význam produkce rybářského zboží přesáhl i rámec tuzemského trhu, a to zejména v druhé polovině 40. let, kdy firma obchodovala i s mnoha evropskými zeměmi.

Snahou této bakalářské práce je poskytnout nový, ucelenější pohled na život a působení členů rodiny Rousků a na základě studia širšího spektra dostupných pramenů přinést informace, které dosud nebyly veřejně publikovány. Daná problematika zatím nebyla podrobně a systematicky zpracována. Dosavadní literatura, zejména regionálního charakteru,

se touto rodinou a její firmou zabývala pouze okrajově a autoři převážně přebírali informace ze starších titulů. Informace byly často kusé a ani zdaleka nezahrnovaly celou škálu aktivit Rouskovy rodiny. Vzhledem k výše uvedené skutečnosti shledávám nejvíce přínosnou zejména tu část mé bakalářské práce, která se zabývá veřejným angažmá Rouskových.

Z různých informačních zdrojů je patrné, že hlavní oblastí jejich působnosti byla podpora a propagace sportovního rybaření, kde hrál dominantní roli opět Josef Rousek. Vydával časopis *Rybář* a taktéž inicioval vznik Sportovního sdružení rybářů v Zámku Žďár, jenž se stalo konkurentem staršího rybářského spolku ve Městě Žďár. Rouskovi tedy dokázali pozoruhodným způsobem propojit veřejnou angažovanost s ekonomickými zájmy firmy. Rodina Rousků se aktivně podílela i na rozvoji jiných oblastí společenského života obce Zámek Žďár. Členové rodiny například zastávali důležité funkce v sokolské organizaci v obci Zámek Žďár a aktivně působili v místním odboru Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Jejich zapojení do politického života a správy obce bylo však zanedbatelné.

Ve srovnání s dosavadním zpracováním dané problematiky jsem se pokusil podnikání a veřejnou působnost rodiny Rousků zasadit do širších souvislostí a naznačit kontinuitu vývoje firmy až do současnosti. Studium primárních pramenů mi umožnilo nalézt některé chybějící informace nebo odhalit nepřesnosti v existující historické literatuře jako například chybně uvedený rok zakoupení bývalých továrních prostor sirkárny Helios.¹⁶⁸ Podařilo se mi také doplnit data narození a někdy i úmrtí hlavních podnikatelských osobností firmy.¹⁶⁹

Při analýze rodinných poměrů Rousků jsem věnoval pozornost jejich mezigenerační sociální mobilitě. Lze konstatovat, že rychlý sociální vzestup je patrný hned u první podnikatelské generace, tří bratrů Rouskových, neboť jejich rodiče a prarodiče byli prostými rolníky, kdežto oni se stali majiteli firem. Při porovnání regionálního původu Jaroslava, Františka a Václava s místem jejich podnikání můžeme pozorovat snahu těchto bratrů uplatnit svůj podnikatelský talent ve větších městech. Jaroslav později přenesl svoji živnost do menší obce, kde si mohl dovolit rozlehlejší výrobní prostory.

---

¹⁶⁸ Literatura chybně uváděla, že tovární prostory byly zakoupeny v roce 1919. Viz FILKA, I.: *Přehledné dějiny*, s. 71. Smlouva o koupi továrních prostor však pocházela z března roku 1920.

¹⁶⁹ V úvodu jsem se například zmiňoval o absenci data narození a úmrtí Jaroslava a Josefa Rouska v encyklopedii podnikatelů Milana Myšky. Viz MYŠKA, M.: *Historická encyklopedie podnikatelů*, s. 310.

Co se týče možností dalšího bádání, nabízí se zde zejména oblast podnikatelských aktivit Rouskovy rodiny. Dosavadní výzkum by bylo možné rozšířit o statistické údaje spojené s finanční situací podniku v různých letech, a to nahlédnutím do peněžních deníků, uložených ve fondu firmy Jaro J. Rousek v Moravském zemském archivu v Brně, popřípadě na základě bližšího studia fondu Obchodní a živnostenské komory v Brně, kde lze rovněž nalézt relevantní statistické údaje. Výzkum by bylo možné dále prohloubit o bližší analýzu problematiky týkající se zaměstnanců firmy. Konkrétně by bylo zajímavé sledovat stav zaměstnanců firmy v období všeobecné hospodářské krize, kdy byla velká část pracovníků propuštěna, snižovaly se mzdy a docházelo ke stávkám. Prameny k této problematice je možné čerpat z fondu firmy Jaro J. Rousek v Moravském zemském archivu v Brně, kde jsou uloženy seznamy zaměstnanců a tabulky mezd z období krize. Při studiu zaměstnanců firmy by byl nezbytný i fond Okresního úřadu Nové Město na Moravě, uložený ve Státním okresním archivu ve Žďáře nad Sázavou. Zde se dochovaly různé stížnosti zaměstnanců, které řešil Okresní úřad v Novém Městě na Moravě. Doprovodné informace by mohl poskytnout také dobový tisk, který byl ve Městě a Zámku Žďár reprezentován Horáckými listy. Předmětem dalšího výzkumu by mohla být i historie podniku po znárodnění v roce 1948. Této části historie podniku jsem se v rámci své bakalářské práce věnoval pouze okrajově. Detailnější výzkum by bylo možné provést na základě studia fondu Tokoz, s. p., Žďár nad Sázavou, který je uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Dále by bylo možné využít výpovědí pamětníků či přímých potomků majitelů firmy, které se mi při tvorbě této práce nepodařilo dohledat. Tito pamětníci by však mohli doplnit například informace o vzdělání majitelů podniku, či o jejich politické orientaci, které se mi z použitých pramenů také nepodařilo zjistit.

Tato bakalářská práce by mohla zaujmout především zájemce o regionální dějiny, neboť se zabývá historií firmy, která do dnešní doby patří k největším zaměstnavatelům ve Žďáře nad Sázavou. Díky inovativní výrobě rybářského náčiní, které si své příznivce našlo na území celé Československé republiky, by práce mohla oslovit i širší skupinu zájemců o hospodářské a podnikatelské dějiny.

Použitá literatura a prameny

Archivní prameny

Moravský zemský archiv Brno

Fond:

Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou

Krajský soud civilní Brno

Obchodní a živnostenská komora Brno

Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou

Fond:

Archiv obce Zámek Žďár

Národní jednota pro jihozápadní Moravu

Obecní úřad Nové Město na Moravě

Sokol – Žďár

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Fond:

Krajský soud Olomouc

Tištěné prameny

Noviny a časopisy

Horácké listy, roč. 27, 1935, č. 4.

Horácké listy, roč. 28, 1936, č. 10.

Rybář, roč. 1, 1933, č. 1–6.

Večerní České slovo, roč. 10, 1938, č. 157.

Ostatní tištěné prameny

Compass Finanzielles Jahrbuch für Oester.-Ungarn für das Jahr 1913, Wien 1913.

Handels – Compass Böhmen und Mähren, Prag 1944.

PODJUKL, Josef: *Adresář obchodníků a živnostníků členů sokolských jednot Velké Olomouce*. Olomouc 1933.

TOMEK, Antonín: *Adresář Velkého Olomouce a okolí*. Olomouc 1928.

Internetové zdroje

<https://www.chytej.cz/clanky/1491/petruv-zdar-aneb-historie-rybarskeho-sportu-v-ceskoslovensku-3/> [citováno ke dni 5. 4. 2018]

<https://www.neznamapraha.cz/podolska-porodnice-ustav-pro-peci-o-matku-a-dite/> [citováno ke dni 1. 12. 2017]

<http://www.tokoz.cz/o-firme-historie> [citováno ke dni 1. 4. 2018]

Literatura

FILKA, Ivo – ŠVOMA, Jaroslav: *Přehledné dějiny Žďáru nad Sázavou od nejstarších dob do roku 1980*. Žďár nad Sázavou 1998.

GERŠLOVÁ, Jana – SEKANINA, Milan: *Lexikon našich hospodářských dějin 19. a 20. Století v politických a společenských souvislostech*. Praha 2003.

HRDLIČKA, Josef: *Telč 900 let (1099–1999)*. Telč 1999.

KLADIWA, Pavel – POKLUDOVÁ, Andrea – KAFKOVÁ, Renata: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850–1914*. Díl II./1. *Muži z radnice*. Ostrava 2008.

LOPAUR, Miloslav – FUKSOVÁ, Jana – MIKULE, Stanislav – JAGOŠOVÁ, Silvie: *Žďárský uličník II. Zámek Žďár*. 2. díl. *Historický místopis obce Zámek Žďár*. (Dosud nevydaný a nestránkovaný rukopis.)

LOPAUR, Miloslav: *Žďárský uličník*. Žďár nad Sázavou 2012.

MAREK, Pavel: *České živnostnictvo 1945–1960 Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno 2006.

MOKRÝ, František: *Město*. Žďár nad Sázavou 2008.

- MOKRÝ, František: *Ševci a boty ve Žďáře*. Žďár nad Sázavou 2012.
- MOUČEK, Miroslav: *Pražské vzorkové veletrhy 1920–1951*, Praha 2000.
- MYŠKA, Milan a kol.: *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století*. Ostrava 2003.
- MYŠKA, Milan: *Problémy a metody hospodářských dějin: metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*. Ostrava 2010.
- MYŠKA, Milan: *Rytíři průmyslové revoluce. Šest studií k dějinám podnikatelů v Českých zemích*. Ostrava 1997.
- PODLIPSKÝ, Čeněk, RAČANSKÝ, Stanislav: *Město Žďár na Moravě. Národohospodářská propagace Čech a Moravy*. Brno 1942.
- POHL, Hans – TREUE, Wilhelm. (ed.): *Die Frau in der deutschen Wirtschaft. (Zeitschrift für Unternehmensgeschichte, Beiheft 35)*. Stuttgart 1985.
- POPELKA, Petr: *Zrod moderního podnikatelstva: bratři Kleinové a podnikatelé v českých zemích a Rakouském císařství v éře kapitalistické industrializace*. Ostrava 2011.
- PRŮCHA, Václav a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*. 2. díl. *Období 1945–1992*. Brno 2009.
- RÁKOSNÍK, Jakub: *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918–1938*. Praha 2008.
- SLAVÍČKOVÁ, Pavla (ed.): *Ženy – podnikatelky v minulosti a současnosti*. Praha 2016.
- ŠRAJEROVÁ, Olga: *České národní aktivity v pohraničních oblastech první Československé republiky*. Ostrava 2003.
- ŠTAIF, Jiří (ed.): *Moderní podnikatelské elity – metody a perspektivy bádání*. Praha 2007
- ŠVOMA, Jaroslav – LOPAUR, Miloslav – MIKULE, Stanislav.: *400 let, Památník k oslavě 400 letého jubilea povýšení Žďáru na město 1607–2007*. Žďár nad Sázavou 2007.
- TOKOZ: *Tokoz, národní podnik – nositel Řádu práce*. Žďár nad Sázavou 1984.
- VIDLIČKA, Jiří: *Dějiny zapomenutého město Hodolan. Osudy největší české obce před branami Olomouce*. Olomouc 2005.
- ZEMEK, Metoděj – BARTUŠEK, Antonín: *Dějiny Žďáru nad Sázavou III. (1784–1974)*. Brno 1974.

Resumé

The Rousek family pursued their business activities in Olomouc, Prague and also in the Town and Castle Žďár, where the firm called Jaro J. Rousek was based. It was this firm in particular which became the most famous and which is dealt the most in my work. The firm primarily produced metal goods and in 1931 Josef Rousek, the new owner, introduced the production of fishing equipment with the brand name Fishing Sport. At that time, this kind of goods did not have to face great competition on the Czechoslovak market and enjoyed great popularity. In 1936, after Josef Rousek's death, the firm was taken over by his widowed wife Irma Rousková, who managed it until the nationalization in 1948.

As far as public activities of Rousek family are concerned, fishing sport was largely promoted by means of club activities and publishing of a specialized magazine about fishing. Family members were also involved in the local branch of the National Union for South-Western Bohemia and held high posts in the Sokol organization of Castle Žďár. They did not take a particularly active part in political life and work of local authorities.

Přílohy

Příloha č. 1 – Jaroslav Josef Rousek – zakladatel podniku Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 2 – Jaroslav Rousek ve své pracovně

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 3 – Svatební fotografie Jaroslava Rouska a Karly Skučkové

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 4 – Jaroslav Rousek se svojí rodinou (Horní řada zleva – Růžena Rousková, Anna Rousková, Františka Rousková, Jaroslava Rousková, Dolní řada zleva – Karla Rousková, Jaroslav Rousek)

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 5 – Svatba Františka Špilara a Jaroslavy Rouskové (dcery Jaroslava Rouska).
(Horní řada zleva – Josef Rousek, Václav Rousek, Jaroslava Špilarová (Rousková), František Špilar, Karel Špilar, pan Dvořák (přítel rodiny Špilarů), Dolní řada zleva – Františka Rousková, Jaroslav Josef Rousek, Františka Rousková, paní Dvořáková)

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 6 – Riegrovo náměstí Praha (dnešní náměstí Bratří Synků), v pozadí firma Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 7 – Firma Jaro J. Rousek na Riegrově náměstí v Praze

Zdroj: Archiv Regionální muzeum Žďár nad Sázavou

Příloha č. 8 – Bývalé tovární budovy Akciové společnosti pro zápalkové zboží Helios

Sirkárna Bedřicha Hochnera v Zámku Žďáře (dnes Tokoz, nedatováno), RM

Zdroj: MOKRÝ, František: *Město. Žďár nad Sázavou* 2008, s. 98.

Příloha č. 9 – Obytná budova číslo popisné 17 a 15 – součást kupní smlouvy z roku 1920 (v době číslo popisné 17 byla roku 1931 v přízemí zřízena výroba rybářského náčiní Fishing sport)

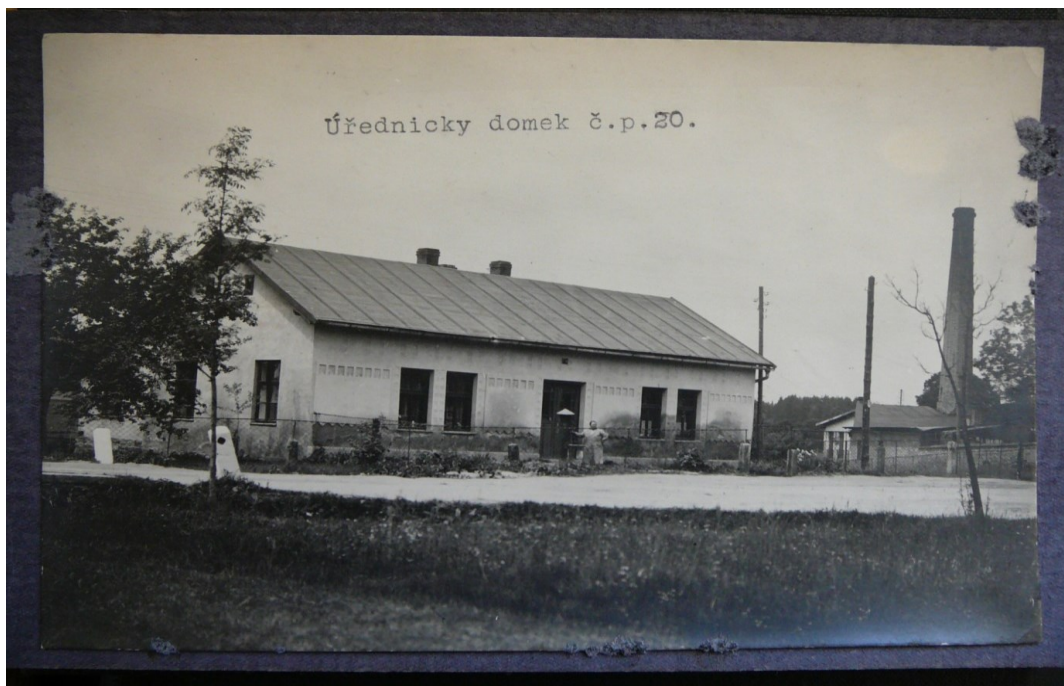
Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 10 – Tovární prostory číslo popisné 19 – součást kupní smlouvy z roku 1920

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 11 – Budova číslo popisné 20 – součást kupní smlouvy z roku 1920

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 12 – Josef Rousek

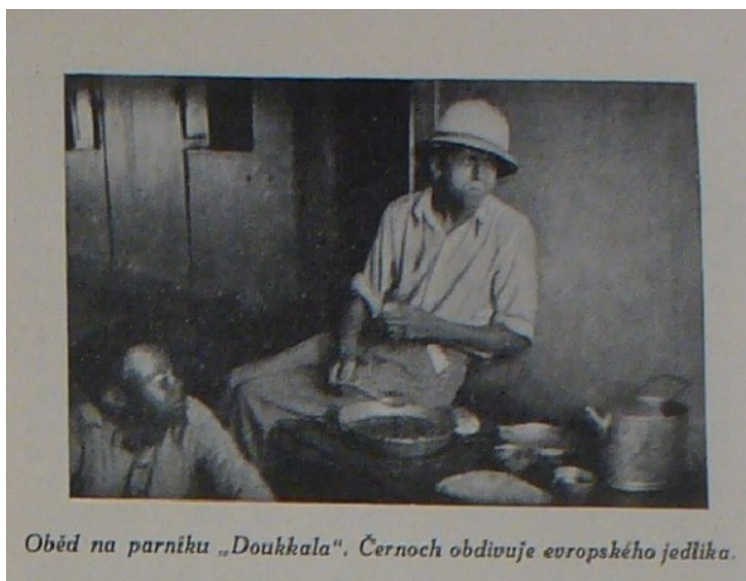
Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 13 – Josef Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 14 – Josef Rousek při cestě do Senegalu

Zdroj: ROUSEK, Josef: *Sudicí napříč Senegalem*. *Rybář*, 1, 1933, č. 1, s. 5.

Příloha č. 15 – Irma Rousková

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 16 – Firma Jaro J. Rousek a její zaměstnanci u hlavní brány

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 17 – Firma Jaro J. Rousek (V pozadí poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře)

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 18 – Písárna firmy Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 19 – Tiskárna firmy Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 20 – Nástrojovna firmy Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 21 – Lisovna firmy Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 22 – Kovárna firmy Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 23 – Brusárna firmy Jaro J. Rousek

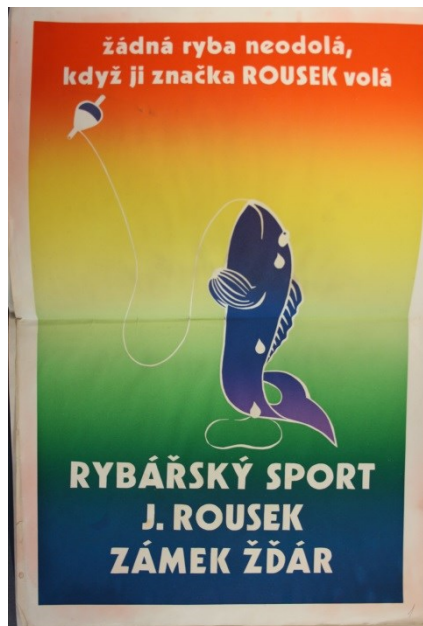
Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 24 – Montovna firmy Jaro J. Rousek

Zdroj: Archiv Regionálního muzea Žďár nad Sázavou

Příloha č. 25 – Reklamní plakát firmy

Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 3, inv. č. 33, *Reklamní plakát: „Žádná ryba neodolá, když ji značka Rousek volá“*

Příloha č. 26 – Oblíbený naviják Stabil

Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 14, inv. č. 107, *Fotografie interiéru továrny, fotografie rybářských výrobků*

Příloha č. 27 – Výroba prutů

Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 14, inv. č. 107, *Fotografie interiéru továrny, fotografie rybářských výrobků*

Jest mnoho japonských imitací na trhu
ale jest pouze jediný

»SAMURAJ«

Jest neobyčejně pevný, ohebný,
trvanlivý a ve vodě nenápadný.
Prodává se jednoduchý i pletený
v barvě bílé, zelené, modré a hně-
dé. Délka 40 yardů neb 5 metrů.
K dostání ve všech obchodech
rybářskými potřebami.

Generální zastupitelství pro ČSR.
FISHING SPORT
JARO J. ROUSEK, ZÁMEK ŽDÁR, MOR.

»Novina«, Ném. Brod.

Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Fond H 329 Jaro J. Rousek, kovoprůmysl, Žďár nad Sázavou, kart. 4, inv. č. 35, *Administrace časopisu Rybář*

Zdroj: Archiv firmy Tokoz Žďár nad Sázavou